

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง ผลของการสอนศิลปะตามแนวคิดแบบเซอร์เรียลลิสม์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ เรื่องสันติภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในชุมชนแออัด กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ ทำการค้นคว้าข้อมูลจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาเรียบเรียง ดังนี้

1. สันติภาพ
 - 1.1 ความหมายและคำจำกัดความของสันติภาพ
 - 1.2 ประเภท หรือ ระดับของสันติภาพ
 - 1.3 กระบวนการสร้างสันติภาพ
 - 1.4 การศึกษากับสันติภาพ
 - 1.5 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับสันติภาพในระดับประถมศึกษา
2. ศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์
 - 2.1 ความหมายของเซอร์เรียลลิสม์
 - 2.2 ความเป็นมาของศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์
 - 2.3 แนวคิดของศิลปินกลุ่มเซอร์เรียลลิสม์
 - 2.4 ลักษณะของศิลปะเซอร์เรียลลิสม์ และผลต่อผู้เรียน
3. ศิลปะตามแนวคิดอื่น ๆ
4. วิธีการสอนศิลปะในโรงเรียนประถมศึกษา
 - 4.1 การสอนศิลปะในหลักสูตรประถมศึกษา และปัญหาในการสอนศิลปะ
 - 4.2 รูปแบบการสอนทั่วไปที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิชาศิลปศึกษา
 - 4.3 วิธีสอนศิลปะแบบต่าง ๆ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา
 - 4.4 การสอนเรื่องสันติภาพด้วยศิลปะ
 - 4.5 การสอนศิลปะตามแนวคิดแบบเซอร์เรียลลิสม์
5. พฤติกรรมของเด็กในชุมชนแออัด
 - 5.1 พฤติกรรมที่เกิดจากปัญหาด้านสุขภาพกาย
 - 5.2 พฤติกรรมที่เกิดจากปัญหาด้านสุขภาพจิต
 - 5.3 การแก้ปัญหาและการส่งเสริมสันติสุขให้แก่เด็กในชุมชนแออัด
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สันติภาพ

ความหมายและคำจำกัดความของสันติภาพ

ในแขนงต่าง ๆ ของความรู้ในภาษา และศาสนา มีความหมายและคำจำกัดความเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพปรากฏอยู่มากมาย เช่น สงบ สันติ (ไทย) Peace (อังกฤษ) Friede (เยอรมัน) Pax (โรมัน) ชาตอม (ฮิบรู) เหอปัง (จีน) Paix (ฝรั่งเศส) เป็นต้น

นักทฤษฎีด้านสันติศึกษาผู้หนึ่ง ชื่อ กัลตุง (Galtung อังโน ไชยันต์ รัชชกุล, 2528) ได้เสนอความหมายในเชิงแนวคิด (Concept) ว่า สันติไม่ใช่สภาวะที่ปราศจากสงคราม แต่คือสภาวะที่ปราศจากความรุนแรง ตั้งแต่ความรุนแรงทางกายภาพ ทางสภาพจิตใจ ความรุนแรงทางเศรษฐกิจ ความรุนแรงทางการเมือง ความรุนแรงทางสังคม ไปถึงแง่มุมความรุนแรงที่ซ่อนอยู่ซึ่งอาจจะประทุปรากฏขึ้นได้ และครอบคลุมไปถึงความรุนแรงระดับบุคคล ระดับกลุ่ม จนถึงระดับมหภาคระหว่างประเทศ ระดับโลก ซึ่งเรียกว่า ความรุนแรงทางโครงสร้าง (Structural Violence)

โอ คอนเนลล์ (O'Connell, 1987) ได้เสนอความหมายของสันติด้วยตรรกวิทยาว่า สันติ เป็นคำและเนื้อหาแนวคิดที่ชี้ถึงความสัมพันธ์ที่ดำเนินต่อเนื่องอยู่ทั้งในระดับบุคคล และระดับสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคง ความประสานร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ ฟังพาทอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเคารพในสิทธิ การมีการสื่อสารทำความเข้าใจกัน อย่างเพียงพอในลักษณะของความสุภาพอ่อนโยน รวมทั้งมีมาตรการที่จะแก้ไขความขัดแย้ง โดยไม่ใช่กำลังหรือความรุนแรง และมีความไวเนื้อเชื่อใจต่อกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้อธิบายว่า สันติภาพ หมายถึง ความสงบ

โคทม อาริยา (2528) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง การปลอดสงคราม สันติภาพมิใช่ความรุนแรง สันติภาพ คือ การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี และยังให้ความหมายในเชิงบวกไว้ว่า สันติภาพ หมายถึง การสร้างความเป็นระเบียบบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิมนุษยชน การสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นธรรม การจัดระบบระเบียบ และสร้างสวัสดิการในสังคม

โลรีธ โพร้แก้ว (2528) กล่าวถึง ความหมายของสันติภาพในทางจิตวิทยาว่า สันติภาพเป็นภาวะจิตใจซึ่งเป็นระเบียบ และกลมกลืนไม่มีรอยแยกหรือขัดแย้งในจิตใจ

ชม ภูมิภาค (2529) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง ภาวะความสงบสุขของจิตใจ มนุษย์ มนุษย์สามารถสนองตอบความต้องการของตนเองได้ มนุษย์มีอุดมคติ มีมโนธรรม เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ทวีชัย เต็มคุณานนท์ (2529) แยกคำว่า สันติภาพ เป็น สันติ หมายถึง ความสงบสุข และ ภาพ หมายถึง สภาพ ดังนั้น สันติภาพ หมายถึง สภาพแห่งความสงบสุข โดยสภาพความสงบสุขนั้น นอกจากจะหมายถึง สภาพที่ว่างเว้นสงครามแล้ว ยังรวมทั้งความสมบูรณ์พูนสุขอยู่ติดกันอีกด้วย

นิพนธ์ คันธเสวี (2529) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง สภาพที่บุคคลรู้สึกพึงพอใจในชีวิต ซึ่งแต่ละคนมีระดับความพึงพอใจไม่เท่ากัน

ชัชชัย วิสุทธิมงคล (2529) กล่าวว่า สันติภาพ มิใช่เป็นเพียงเรื่องของการทำให้มนุษย์หยุดรบกัน สงครามหรือสันติภาพเป็นปัญหาที่ซับซ้อน และเกี่ยวกับภาวะการณ์แ่งต่าง ๆ มากมายของชีวิต สังคมและประเทศชาติ สมมุติว่าชาติต่าง ๆ ตกลงเซ็นสัญญาสงบศึกกันได้ก็ยังมีข้อสงสัยว่า มนุษย์จะอยู่กันได้อย่างมีสันติหรือไม่ ท่ามกลางปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายที่ก่อดันมนุษย์อยู่ เช่น สงครามเศรษฐกิจ ปัญหาอดอยาก การต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากไม่ได้รับการแก้ไข และปล่อยให้คงอยู่ทั่วไป ก็จะเป็นเปลี่ยนภาวะของสันติภาพกลับไปสู่สงครามอีก

ประชุมสุข อาชาวำรุง (2529) กล่าวว่า สันติภาพและสงครามเป็นตัวแปรผันเดียวกัน หมายความว่า แตกต่างกันในระดับความมากน้อย แต่ไม่ใช่แตกต่างกันเพราะชนิดแตกต่างกัน หรือประเภทแตกต่างกัน เช่นเดียวกับความร้อนและความเย็น ถ้าความร้อนน้อยก็คือเย็น ถ้าความเย็นน้อยก็คือร้อน สงครามและสันติภาพที่ทิศทางตรงข้ามกันของสภาพเดียวกัน

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายในลักษณะของรูปธรรม ดังนี้

1. สันติภาพ เป็นเงื่อนไขของการพัฒนาความก้าวหน้าทางสังคม และความยุติธรรม
2. สันติภาพ หมายถึง ความร่วมมือ การเสวนา และความไว้วางใจระหว่างนานาประเทศ

3. สันติภาพ เป็นวิถีชีวิต
4. สันติภาพ หมายถึง การเคารพสิทธิมนุษยชน และเป็นการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์
5. สันติภาพ หมายถึง การลดอาวุธ และป้องกันสงครามนิวเคลียร์

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2530) กล่าวว่า สันติภาพ ตามนัยยะของศาสนาพุทธว่า สันติภาพที่สำคัญที่สุดต้องเป็นสันติภาพภายใน ถ้าเราไม่มีสันติภาพภายในก็จะมีสันติภาพภายนอกไม่ได้ เพราะฉะนั้นต้องเจริญสันติภาพภายใน ลดความรุนแรงภายใน ลดความโลภ โกรธ หลงภายใน ถ้าลดได้มากเท่าไรก็จะเห็นประโยชน์มันสะท้อนออกมาสู่ภายนอก แต่ในสภาพปัจจุบันจะเน้นสันติภาพในแบบพุทธศาสนาอย่างเดียวไม่พอ ต้องกำหนดรู้เท่าทันสังคมภายนอกด้วย โดยเฉพาะความซับซ้อนของสังคมภายนอก ซึ่งมันมีความรุนแรงอยู่ในตัวของมันเองตลอดเวลา

แฟบโบร (Fabbro อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, 2530) ให้คำจำกัดความของสันติภาพในเชิงนิเสธ (Negative) ว่า สังคมที่มีสันติภาพ คือ สังคมที่มีลักษณะดังนี้

1. ไม่มีสงครามตามชายแดน
2. ไม่เข้าร่วมสงครามภายนอกประเทศ
3. ไม่มีสงครามกลางเมือง หรือการใช้ความรุนแรงภายใน
4. ไม่มีองค์กรทางทหาร หรือตำรวจประจำการ
5. ไม่มี หรือแทบจะไม่มีการใช้กำลังรุนแรงระหว่างผู้คนในสังคม

พระไพศาล วิสาโล (2530) กล่าวว่า สันติภาพ ตามความหมายในทางลบอันได้แก่ ภาวะที่ปลอดพ้นจากการรบราฆ่าฟัน นั้นยังได้ความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ต้องมองให้ลึกถึงความหมายทางบวกด้วย นั่นคือ ภาวะที่สงบ รามรื่น ผู้คนดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน โดยสรุปสันติภาพที่แท้จริงจะต้องครอบคลุมความหมายทั้ง 2 นัย กล่าวคือ ไม่เพียงแต่ปราศจากการรบราฆ่าฟัน หากยังจะต้องมีความยุติธรรมเป็นพื้นฐาน

มารค ตามไท (2530) กล่าวว่า ความหมายของสันติภาพ กำหนดได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับแรกดูว่าเป็นสันติภาพระหว่างอะไรกับอะไรในระดับนี้ที่อาจเป็นไปได้ เช่น

1. สันติภาพระหว่างประเทศต่าง ๆ
2. สันติภาพระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศเดียวกัน
3. สันติภาพระหว่างบุคคล

ระดับที่สองนั้นเป็นการพิจารณาลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมา

แล้วว่าลักษณะใดจึงจะเรียกว่า กำลังมีสันติภาพ เช่น

1. ระหว่างประเทศต่าง ๆ นั้น ถ้ากำลังมีสงครามกันก็ชัดเจนว่า ไม่มีสันติภาพ แต่สมมุติว่าไม่ได้ทำสงครามกันแต่กำลังสะสมอาวุธเตรียมทำสงคราม จะเรียกว่าอยู่ในสันติภาพหรือไม่

2. ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศเดียวกัน ถ้ากำลังมีสงครามกลางเมืองก็ชัดเจนว่าไม่มีสันติภาพ แต่สมมุติว่าไม่ถึงขั้นสงครามกลางเมือง แต่คอยลักลอบทำร้ายกัน หรือจ้างคนทำร้ายอีกฝ่าย จะเรียกว่าอยู่ในสันติภาพหรือไม่

ณัฐกิจ อรรถฤทธิ์ (2531) กล่าวว่า สันติภาพ หมายถึง ความปรองดองทั้งทางกาย และจิตใจ หรือที่ภาษาอังกฤษ เรียกว่า Harmony การปรับปรุงประสิทธิภาพของมนุษย์ การปกป้องสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพไว้ได้ดี รวมทั้งการพัฒนาของมนุษย์ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในสถานะของตน

ไอ คอนเนลล์ (O'Connell อ้างใน ไชยยันต์ รัชชกุล,2532) กล่าวว่า สันติภาพนั้น เป็นทั้งความสมัครสมานเพื่อจุดประสงค์ทางสังคม และระดับปัจเจกบุคคล และสภาพที่ปราศจากความรุนแรงไม่ว่าจะทางกายภาพ ทางจิตใจ และทางศีลธรรม

ชัยวัฒน์ สถาอานนท์ (2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สันติภาพ คือ การปลอดจากความรุนแรง

กล่าวโดยสรุปแล้ว สันติภาพ หมายถึง สภาพที่ปราศจากความขัดแย้งทั้งในระดับปัจเจกบุคคล และในระดับสังคม สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความเป็นธรรม เป็นภาวะที่ปลอดความรุนแรง ปลอดสงคราม รู้จักการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี มนุษยชาติดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ปราศจากความหวาดกลัว กังวลใจ และแตกแยก

ประเภทหรือระดับของสันติภาพ

ถ้ากล่าวถึงคำว่า สันติภาพ เพียงคำเดียวจะมีความหมายที่กว้าง และไม่ชี้เฉพาะเจาะจงว่าเป็นสันติภาพในเรื่องใด ส่วนใด เกี่ยวข้องกับบุคคล หรือประเทศ ดังนั้นจึงมีผู้ที่ให้ความสนใจในการแบ่งประเภท หรือระดับของสันติภาพเป็นข้อ ๆ เพื่อถ่ายทอดการให้ความหมายและเกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

มารค ตามไท (2528) ได้แบ่งระดับของสันติภาพไว้ดังนี้

1. สันติภาพระหว่างประเทศต่าง ๆ
2. สันติภาพระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในประเทศเดียวกัน
3. สันติภาพระหว่างบุคคล

สภาหลักสูตรและการสอนของโลก (World Council of Curriculum and Instruction อ้างใน ประชุมสุข อาชวอรุณ, 2529) ได้วิเคราะห์ระดับของสันติภาพออกเป็น 9 ระดับ ดังนี้

1. สันติภาพภายในบุคคล (Intrapersonal Peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งในตัวบุคคล คือ ผู้ที่มีจิตใจสงบสุข (Peace of Mind)
2. สันติภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างบุคคล
3. สันติภาพภายในหมู่คณะ (Intragroup Peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน
4. สันติภาพระหว่างหมู่คณะต่างๆ (Intergroup Peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน
5. สันติภาพภายในเผ่าพันธุ์ (Intraracial Peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งภายในแต่ละเผ่าพันธุ์
6. สันติภาพระหว่างเผ่าพันธุ์ (Interracial Peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ต่างๆ ต่อกันและกัน
7. สันติภาพภายในประเทศชาติ (Intranational Peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งกันภายในชาติหนึ่งๆ
8. สันติภาพระหว่างประเทศชาติ (International Peace) คือ สภาพที่ไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างประเทศชาติต่างๆ
9. สันติภาพของโลก (World Peace) คือ สภาพของโลกทั้งโลกเป็นปกติสุข ปราศจากสงคราม ความขัดแย้ง และมีความยุติธรรม

จะเห็นได้ว่าสภาหลักสูตรและการสอนของโลกได้วิเคราะห์ระดับของสันติภาพไว้อย่างละเอียด ซึ่งเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน และตรงกัน เพราะคำว่า สันติภาพเพียงคำเดียวไม่สามารถบ่งบอกถึงสันติภาพในระดับต่างๆ ได้ละเอียด เช่น ประเทศที่มีสันติภาพไม่ทำสงครามกับประเทศอื่น ไม่ได้หมายความว่า พลเมืองในประเทศนั้นจะไม่ทำสงครามกันเอง

กระบวนการสร้างสันติภาพ

กระบวนการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสันติภาพ ได้เริ่มมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะในประเทศไทยนั้น ได้เคยมีขบวนการสันติภาพ ซึ่งนำโดย กุหลาบ สายประดิษฐ์ เพื่อต่อต้านสงครามเป็นระหว่างมหาอำนาจทั้งสองค่าย และต่อมาได้กลายเป็นกบฏสันติภาพ พ.ศ. 2495 (โกทม อารียา, 2528)

ในปัจจุบันนี้มีนักวิชาการชั้นนำที่สนใจ ติดตามศึกษาความก้าวหน้าในกิจกรรมเกี่ยวกับสันติภาพ และสันติศึกษาในประเทศไทยที่มีชื่อเสียง คือ ศาสตราจารย์ ดร. ประชุมสุข อาชวอำรุง (อุทัย บุญประเสริฐ, 2522) ซึ่งท่านได้ร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักวิชาการชั้นนำของยุโรป และอเมริกา ตลอดจนเขียนบทความเผยแพร่แสดงแนวคิดในเรื่อง สงคราม และสันติภาพ เนื่องจากท่านเคยเป็นคณบดีคณะครุศาสตร์ มีกระบวนการสร้างสันติภาพเกิดขึ้นในประเทศไทย ดังนี้

1. จัดหลักสูตรสันติศึกษาขึ้นในคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เสนอจัดตั้งศูนย์วิจัยและการสอนด้านสันติศึกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงแผนพัฒนาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534)
3. จัดประชุมภายในประเทศปี พ.ศ. 2528 และเข้าร่วมโครงการประชุมนานาชาติร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องในปีสันติภาพสากล (พ.ศ. 2529)
4. จัดวางโครงการวิจัยด้านสันติศึกษา
5. ติดต่อประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และเอกสารกับสถาบันสันติศึกษาในต่างประเทศ
6. จัดทำจุลสาร สิ่งพิมพ์ และวารสารวิชาการเรื่องสันติศึกษาออกเผยแพร่

ยูเนสโกได้เริ่มโครงการโรงเรียนในเครือข่ายเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2496 โรงเรียนในโครงการนี้ได้เข้าร่วมโครงการสอนเรื่องต่างๆ มากมายทั้งในส่วนที่จัดในชั้นเรียน และในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนรอบข้าง ทั้งในรูปแบบของสาขาวิชาในหลักสูตร และของกิจกรรมนอกหลักสูตร เพื่อบรรลุถึงจุดประสงค์ใหญ่ของยูเนสโกที่มุ่งหวังจะปลูกฝังความคิด และเผยแพร่การกระทำที่จะขจัดสงครามที่เริ่มต้นในจิตใจของมนุษย์ โดยผ่านการศึกษา

การให้การศึกษเพื่อปลูกฝังสันติภาพให้เกิดขึ้นในมนุษย์นั้น สามารถสอนได้ทุกระดับ เริ่มตั้งแต่เด็กเล็กคาชั้นชมโลก จวบจนเติบโตเป็นวัยรุ่น และวัยหนุ่มสาว เด็กจะได้รับการปลูกฝังจากพ่อแม่ สมาชิกในครอบครัว โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และบุคคลที่เกี่ยวข้องในสังคม

ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์มีสันติภาพนั้น ต้องอาศัยพื้นฐานที่สำคัญ 6 ประการ (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ, 2529) คือ

1. การรู้จักตนเอง
2. การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่น
3. การตัดสินใจขัดแย้ง
4. ความรักธรรมชาติ
5. การรู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่
6. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

พื้นฐานสำคัญดังกล่าวนี้ จะเกิดขึ้นในสำนึกของเด็กได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดการศึกษาของสถาบัน เช่น โรงเรียน การจัดการเรียนการสอน

โรงเรียน เป็นสถานที่สำคัญที่จะช่วยปลูกฝัง และเสริมสร้างให้เด็กมีพื้นฐานทางสันติภาพเมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียน สิ่งสำคัญที่เด็กควรได้เรียนรู้มีหลายประการ (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ, 2529) คือ

1. การสร้างทัศนคติที่ดีในการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และคนในโลก
2. การปลูกฝังความภูมิใจในความเป็นชาติของตน
3. การศึกษาเรื่องราวของชนชาติอื่น
4. การรู้จักให้ความเคารพผู้อื่น
5. การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา

การจัดการเรียนการสอน ในเรื่องระดับของสันติภาพ และแนวคิดทักษะที่จะส่งเสริมให้เกิดสันติภาพเป็นแกน แต่สิ่งที่สำคัญก็คือ ต้องพยายามจัดการเรียนใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมครบ 3 ด้าน ทั้งทางด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Domain) ด้านทัศนคติ (Affective Domain) และด้านการฝึกทักษะ (Psychomotor Domain) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เกิดจิตสำนึกด้านสันติภาพ และนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันทั้งในชีวิตส่วนตัว ในสังคม ชุมชน ในประเทศ ระหว่างประเทศ

ดังนั้นโรงเรียนจึงจัดได้ว่าเป็นส่วนสำคัญ ที่จะพัฒนาพื้นฐานจิตใจของเด็กให้เกิดสันติภาพ โดยต้องอาศัยหลักการจัดการเรียนการสอนหลาย ๆ วิธี ที่จะสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่เด็ก เพื่อเด็กจะได้นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ทั้งชีวิตส่วนตัว สังคม และประเทศชาติ

การศึกษา กับ สันติภาพ

ในปัจจุบันหลายประเทศยังไม่มีโอกาสที่จะจัดหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาสันติวิทยา ได้อย่างจริงจังในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพราะการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาหลักสูตรตามโรงเรียน และสถาบันการศึกษาขึ้นใหม่นั้น มีกระบวนการที่สลับซับซ้อน การนำวิชาสันติวิทยาเข้ามาสอนตามโรงเรียนจึงเป็นการสอดแทรกเข้าไปในรายวิชาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรปกติ โดยขยายเนื้อหาให้ครอบคลุมถึงเรื่องสงครามและสันติภาพ เพียงแต่จัดทำคู่มือครูใหม่ จัดกิจกรรมเสริม ปรับปรุงแบบเรียน เช่น ในประเทศไทยก็เริ่มสอดแทรกวิชานี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 (ประชุมสุข อาชาวฮาร์วาร์ด, 2529)

การจัดหลักสูตรสันติศึกษา ซึ่งเป็นทวิวิทยาการระหว่างสันติวิทยากับครูศาสตร์นั้นก็คือ สันติวิทยาเป็นเนื้อหาวิชา (Subject Matter) และครูศาสตร์เป็นวิชาครู นับว่าวิชาครูศึกษา (Teacher Education) สาขาหนึ่งทำนองเดียวกับวิทยาศาสตร์ หลักสูตรสันติศึกษาจึงประกอบด้วยรายวิชาสันติวิทยาดังกล่าว แล้วเพิ่มให้เรียนรายวิชาทางครูศาสตร์ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสันติวิทยาโดยเฉพาะ เช่น รายวิชาสันติศึกษา และวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู

เนื่องจากเรื่องสงคราม สันติภาพ ความขัดแย้ง เป็นเรื่องที่อยู่ในชีวิตประจำวันของคนทุกคนในสังคมจะหลีกเลี่ยงหลุดพ้นไปไม่ได้ ฉะนั้นทุกคนในสังคมจึงควรต้องได้รับการศึกษาในเรื่องนี้ให้เกิดความสำนึก และรู้รอบพอสมควร อีกประการหนึ่งลักษณะธรรมชาติของวิชานี้ก็มีความยากง่ายทุกระดับ จึงเป็นวิชาที่จัดสอนได้ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน วิชาสันติศึกษาใช้ระเบียบวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนไม่แตกต่างไปจากการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ คือ ให้นักเรียนเกิดความเจริญงอกงามทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ ความรู้เกิดจากครู ทักษะเกิดจากการฝึกฝนปฏิบัติจริง ส่วนความยากลำบากอยู่ที่การสร้างค่านิยม และลักษณะนิสัยบุคลิกภาพสันตินิยม ซึ่งเกิดขึ้นจากวิธีการศึกษาอรูปนัย (Non-Formal Education) เช่น การเรียนจากชีวิตจริง กิจกรรมนอกห้องเรียน อภิปรายโต้ตอบ (Discussion and Arguments) เป็นกระบวนการที่สร้างเสริมเจตคติได้มาก

จากข้อเสนอของคณะผู้ทำงาน เกี่ยวกับสันติศึกษาของประเทศออสเตรเลียที่ว่า "สันติศึกษานั้นจะต้องสนับสนุนให้เกิดคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ ความหวังและจินตนาการ (Hope and Imagination) แต่ความหวังและจินตนาการจะเกิดขึ้นไม่ได้จากการบอกเล่าข้อมูลแต่ต้องเกิดจากการที่ได้สนทนากัน อภิปรายร่วมกัน มีการวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาต่าง ๆ" ซึ่งสอดคล้อง

คล่องกับ มาร์ช (Marsh, 1986) ได้เสนอไว้ว่า "การศึกษาเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ของสันติศึกษานี้ไม่เพียงแต่ให้เนื้อหา และปัญหาเท่านั้น แต่ต้องมีกระบวนการของการสนทนาโต้ตอบ สะท้อนปัญหา และการลงมือทำ" ซึ่งก็สอดคล้องกับข้อเสนอของ กัลตุง (Galtung, 1969) ที่พบว่า ในการจัดการศึกษาสันติศึกษานั้นต้องประกอบด้วย 5 ขั้นตอนใหญ่ คือ

1. การจำแนกแยกแยะปัญหา (Analysis)
2. การกำหนดเป้าหมาย (Goal-Formulation)
3. การวิเคราะห์และการคาดการณ (Criticize)
4. การเสนอทางเลือก (Proposal-Making)
5. การลงมือปฏิบัติ (Action)

ทั้ง 5 ขั้นตอนนี้ตั้งอยู่บนฐานที่ต้องการให้ผู้เรียนได้มองเห็น เข้าใจอย่างแท้จริงต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน เมื่อเข้าใจแล้วจะต้องมองให้ออกถึงทิศทางที่จะแก้ไข และดำเนินการตามแนวทางเหล่านั้นด้วย ในด้านการลงมือปฏิบัติ (Action) ถือได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ที่สำคัญของสันติศึกษา เพราะสันติศึกษานั้นเข้าใจวิเคราะห์ประเด็น และชี้ทางออกของปัญหาแต่เพียงข้อมูลเท่านั้นไม่เพียงพอ ต้องมีการฝึกฝนทักษะ นั่นคือ การร่วมมือ การทำงานกลุ่ม การยอมรับการคัดค้าน และความเชื่อที่ต่างกัน ไม่ด่วนตัดสินใจว่าใครดีแล้ว การใช้เหตุผลในชีวิตจริง การอดทน และสำนึกที่จะทำงาน และการยึดมั่นยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการที่สันติศึกษาจะต้องสร้างและพัฒนาขึ้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับสันติภาพในระดับประถมศึกษา

ในการประชุมของผู้เชี่ยวชาญเรื่องบทบาทของสังคมศึกษาในการศึกษาเพื่อสันติภาพ และสิทธิมนุษยชนที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ได้มีการเสนอรายงานฉบับหนึ่งซึ่งยกตัวอย่างวิธีการร่างหลักสูตรในวิชาการศึกษานานาชาติ แนวของหลักสูตรนี้อาจจะเน้นแนวของการศึกษาระดับโลก (Global Education) มากกว่าแนวอื่น แต่เป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับผู้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเพื่อสอดแทรกวิทยาการศึกษานานาชาติในวิชาสังคมศึกษา

รายงานฉบับนี้เสนอว่าวิชาสังคมศึกษาอาจช่วยการศึกษาระดับโลกได้ 3 ทางด้วยกัน ดังนี้

1. โดยการพัฒนาความสามารถของนักเรียนที่จะสังเกตและเข้าใจตนเองว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมโลก
2. โดยการพัฒนาความสามารถของนักเรียนที่จะวินิจฉัย และตัดสินใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ของโลกได้

3. โดยการพัฒนาความสามารถของนักเรียนที่จะมีส่วนแก้ไข และมีบทบาทหรืออิทธิพลต่อเหตุการณ์ของโลกได้

รายงานได้ขยายความต่อไปอีกว่าในแต่ละหัวข้อจะมีวิธีการสอนอย่างไร ดังนี้

1. การพัฒนาความสามารถของนักเรียนที่จะสังเกตและเข้าใจตนเองว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมโลก โดยวิธีการต่อไปนี้

1.1 โดยการพัฒนาความเข้าใจของนักเรียนว่าคนมีฐานะเป็นผู้อาศัยบนผืนโลกเดียวกับผู้อื่น เช่น ให้ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ทุกคนต้องขึ้นกับระบบชีวภาพ (Biosphere) ปัญหาของสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสากล ทรัพยากรทางทะเลเป็นของทุกๆ คน

1.2 โดยการพัฒนาความเข้าใจของนักเรียนว่ามีฐานะเป็นสมาชิกของสัตว์โลกเดียวกันที่เรียกว่า มนุษย์ (Homo Sapiens) ซึ่งมีคุณสมบัติเหมือนกัน และแตกต่างจากสัตว์โลกอื่นๆ

1.3 โดยการพัฒนาความเข้าใจของนักเรียนในเรื่องที่มนุษย์ทุกคนเกี่ยวโยงกันทางวัฒนธรรมทั่วโลก

2. การพัฒนาความสามารถของนักเรียนในการวินิจฉัย และตัดสินใจเกี่ยวกับเหตุผลของโลก โดยวิธีการต่อไปนี้

2.1 โดยลดแนวโน้มในการคิดแบบเข้าข้างตนเองของนักเรียน ให้นักเรียนเข้าใจปัญหาของการมองโลกว่าแต่ละคนมองโลกไม่ตรงกัน ชีวทัศน์และโลกทัศน์ของแต่ละคนได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม

2.2 โดยช่วยส่งเสริมนักเรียนให้มีความสามารถที่จะวิเคราะห์ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ของโลกอย่างมีหลักวิชา เช่น สอนให้รู้จักจัดหมวดหมู่ความคิด เปรียบเทียบข้อแตกต่าง การตั้งสมมติฐาน การทดสอบข้อสมมติฐาน การประเมินผล

2.3 โดยช่วยให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ของโลกอย่างมีระบบ ให้เข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในจุดหนึ่งของโลกมีผลกระทบถึงจุดอื่นด้วย เช่น วิกฤตการณ์น้ำมัน สงครามในตะวันออกกลาง ทั้งนี้เพราะโลกเป็นระบบเดียวกันทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง

3. การพัฒนาความสามารถของนักเรียนที่จะมีบทบาท และอิทธิพลต่อเหตุการณ์ของโลก โดยวิธีการต่อไปนี้

3.1 โดยช่วยฝึกให้นักเรียนหัดคิด และมีความเข้าใจเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการเลือกวิถีทางต่างๆ เช่น ระหว่างการเพิ่มประชากรกับการลดจำนวนของประชากรโลก ระหว่างสงครามกับสันติภาพ ระหว่างการปล่อยให้เทคโนโลยีเจริญเติบโตจนเกินขอบเขตกับความสมดุลย์ของธรรมชาติ ระหว่างช่องว่างทางเศรษฐกิจ ระหว่างกลุ่มคนในสังคมกับการกระจายรายได้

3.2 โดยช่วยให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการ เขาอาจจะมึนบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงตามข้อ 3.1 เช่น การเข้าร่วมหรือช่วยก่อตั้งสมาคมอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม วางแผนครอบครัว ชุมชนหรือศูนย์เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ

3.3 โดยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะ และแรงจูงใจในการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม เช่น สอนทักษะการอภิปรายอย่างมีเหตุผล การลงมติเห็นชอบ การรู้จักใช้กติกากในการดำเนินการแก้ไขข้อขัดแย้ง การมีระเบียบวินัยในกิจกรรมทางสังคม การรู้จักต่อรอง และการประนีประนอม

ตัวอย่างของหลักสูตรดังกล่าว เป็นตัวอย่างกลางๆ ที่อาจนำมาปรับเข้ากับระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา ผักหักครู และอุดมศึกษาได้ตามความเหมาะสม การร่างหลักสูตรเพื่อใช้ในโรงเรียน อาจเน้นแนวทางอื่นๆ ก็ได้ตามแต่จะเหมาะสมกับวิชาที่สอน

ขอบเขตของเนื้อหาเรื่องสันติภาพในหลักสูตรประถมศึกษาของไทย ซึ่งหลักสูตรปัจจุบันคือ หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้นไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดของเนื้อหาเรื่องสันติภาพที่จะต้องสอนแต่จะแยกย่อยเป็นเนื้อหาของการใช้ชีวิตประจำวัน การอยู่ร่วมกัน การปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัว ฯลฯ มากกว่า ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้ก็คือการนำพาผู้เรียนไปสู่คำว่า สันติภาพ นั่นเอง โดยเฉพาะกลุ่มประสบการณ์ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มประสบการณ์ สร้างเสริมลักษณะนิสัย จะเห็นว่าเนื้อหามุ่งให้ผู้เรียนเกิดสันติภาพ ซึ่งได้แก่หน่วยย่อยเรื่องชีวิตในบ้าน สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ชุมชนของเรานาชาติไทย ประเทศเพื่อนบ้าน ประชากรศึกษา การเมืองการปกครองในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และหน่วยย่อยเรื่องครอบครัวดีมีสุข โรงเรียนดีมีวินัย หลักสูตรทางพระพุทธศาสนา ศรัทธาในคุณพระรัตนตรัย และพุทธศาสนสุภาษิต การบริหารจิตและเจริญปัญญา ฯลฯ ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ส่วนในกลุ่มประสบการณ์อื่นๆ ก็มีเนื้อหาเกี่ยวกับสันติภาพเช่นกัน แต่จะไม่ชัดเจนเท่ากับกลุ่ม สปช. และ สสน.

ศิลปะแบบเซอเรียลลิสม์

ความหมายของเซอเรียลลิสม์

ได้มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความของเซอเรียลลิสม์ไว้ดังนี้

เบรตอง และซูโปต์ (Bre'ton and Supo อ้างใน อัครนิย ชูอรุณ, 2530) ได้ให้คำจำกัดความของเซอเรียลลิสม์ไว้ว่า เซอเรียลลิสม์ คือ สิ่งที่ทำเนนไปเองโดยอัตโนมัติของจิตบริสุทธิ์ ซึ่งมุ่งในการแสดงออกทั้งถ้อยคำหรือในการเขียน หรือในวิถีทางอื่น ๆ เป็นกรรมวิธี

อันแท้จริงของความคิด เป็นการกำหนดเอาความคิดตามใจชอบ วางจากการควบคุมด้วยเหตุผลใด ๆ และมีความเป็นอิสระแห่งสุนทรียภาพ

มีโร (Miro อังโน สวงวน รอดบุญ, 2533) ได้ให้คำนิยามของเซอร์เรียลิสม์ว่า เป็นภาพถ่ายของความฝัน เป็นศิลปะที่ปราศจากความจริงที่เป็นอยู่

สลดซัน ซัยประสาธน์ (2533) ได้ให้ความหมายของ เซอร์เรียลิสม์ ว่า เซอร์เรียลิสม์ คือ ศิลปะลัทธิเหนือความเป็นจริง ที่มุ่งแสดงความรู้สึกภายในของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสดงออกซึ่งจินตนาการและความฝัน

สรุป เซอร์เรียลิสม์ คือ ลัทธิหนึ่งในทางศิลปะมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การแสดงออกของจิตใต้สำนึก หรือการจินตนาการ การใช้ความคิด จินตนาการที่เน้นความฝัน ความเหนือจริง มุ่งแสดงความรู้สึกภายในของมนุษย์ มีความเป็นอิสระแห่งสุนทรียภาพ และสื่อออกมาเป็น ภาพวาด วรรณกรรม ฯลฯ

ความเป็นมาของศิลปะแบบเซอร์เรียลิสม์

เซอร์เรียลิสม์ เป็นลัทธิหนึ่งในทางจิตรกรรมอยู่ในช่วงของศิลปะสมัยใหม่ มีต้นกำเนิดจากวรรณกรรมฝรั่งเศส ชื่อของลัทธินี้ได้รับการขนานนามโดย อพอลลิแนร์ ในปี ค.ศ. 1917 นับเป็นการเคลื่อนไหวของศิลปะแบบหนึ่ง ซึ่งมีความคิดตามครรลองทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Freudianism) มีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การแสดงออกของจิตใต้สำนึกอย่างอิสระ ปราศจากการควบคุมของเหตุผล มีความฝันและอารมณ์จินตนาการ เซอร์เรียลิสม์เป็นการเคลื่อนไหวทางศิลปะที่ต่อเนื่องจาก ดาดา จนถึงกับ ดร. ลองแมน (Longman) ได้กล่าวว่า ศิลปะเซอร์เรียลิสม์นั้นเป็นศิลปะดาดาที่กลับมาใหม่ ศิลปะดาดามีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้ชมสำนึกถึงภัยของสงคราม ประท้วงถึงการปฏิบัติตนที่ไม่ถูกต้อง เป็นภัยต่อสังคมและประเพณี แต่ต่อมาได้กลายเป็นศิลปะลัทธิเซอร์เรียลิสม์ โดยมีความประสงค์จะต่อต้านความเสื่อมโทรมของสังคมโดยเฉพาะสังคมภายหลังจากสงคราม

ความเป็นมาของศิลปะเซอร์เรียลิสม์ ได้เริ่มต้นประมาณ ค.ศ. 1924 โดยเริ่มจากกลุ่มศิลปินกลุ่มอิสระของแฟ้นแทสติกและดาดา เมื่อสงครามโลกครั้งที่หนึ่งสิ้นสุดลง สังคมของประเทศที่ผ่านสงครามอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม และข้อสำคัญประชาชนมีความโศกเศร้าเพียงพอใจในสภาพที่เสื่อมโทรมนั้น โดยเฉพาะทางด้านจิตใจและศีลธรรม ศิลปินกลุ่มเซอร์เรียลิสม์มีความปรารถนาที่จะให้ประชาชนเห็นความเสื่อมโทรมน่ารังเกียจนั้น โดยตั้งใจจะรักษา

จินตนาการอันดีงามเพื่อหักล้างการคุกคาม การทำลาย และให้เห็นชีวิตในด้านการเชื่อเกี่ยวกับจิตใต้สำนึก ซึ่งจะแสดงออกถึงความคิด และความฝันของมนุษย์ เซอเรียลลิสม์อยู่บนความเชื่อในสิ่งที่เหนือความจริง ซึ่งสมัยก่อนได้ละเลยไม่ให้ความเอาใจใส่ในความเป็นจริงของชีวิต และไม่เคยสนใจในการคิดอย่างเป็นระบบมาก่อน เทคนิคที่นำมาใช้ในการแสดงออกของความฝันนั้นจะมุ่งเน้นไปในสิ่งที่เหนือจริง เช่น รูปพระจันทร์ยิ้ม รูปคิวบิสต์หรือเทวดาน้อยที่คอยเชื่อมโยงความรักของคน รูปต้นไม้พูดได้ เป็นต้น เป็นการสร้างสิ่งแตกต่างกันระหว่างความเป็นจริง (Realistic) และความไม่จริง (Unreal) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ศิลปินสมัยก่อนยังมีได้คิดถึงกันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของศิลปะสมัยใหม่

อองเดร เบรตอง (Andre' Bre'ton) กวีชาวฝรั่งเศส และเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่ได้พัฒนาหลักสุนทรียศาสตร์ของเซอเรียลลิสม์ร่วมกับ พอล เอลูอาร์ด (Paul Elouard) และ พอล ริเวอร์ดี (Paul Riverdy) ในปี ค.ศ. 1924 เบรตอง ได้ตีพิมพ์หลักการของลัทธิใหม่นี้ ชื่อ คำประกาศของลัทธิเซอเรียลลิสม์ (Manifesto of Surrealism) ขึ้นเป็นแนวทางปฏิบัติเป็นครั้งแรก ในปี ค.ศ. 1926 ได้ร่วมกันก่อตั้งสถานแสดงผลงานประจำของกลุ่มขึ้น ทั้งยังจัดแสดงงานครั้งสำคัญของกลุ่มตามประเทศต่าง ๆ เช่น แสดงในกรุงลอนดอนเมื่อปี ค.ศ. 1939 และที่กรุงปารีสในปี ค.ศ. 1947 เบรตองได้ชื่อว่าเป็นเจ้าทฤษฎีและนักค้นคว้าคนสำคัญของพวกเซอเรียลลิสม์ แต่เดิมนั้นเขาเคยเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มตาต้า และในปี ค.ศ. 1921 ก็แยกตัวออกมาจากกลุ่ม มาจัดตั้งขบวนการเซอเรียลลิสม์ขึ้นต่างหาก เนื่องจาก เบรตองเคยศึกษาแพทย์มาก่อนจะเข้าร่วมในวงการศิลปะ เขาจึงมีความสนใจในหลักทฤษฎีของฟรอยด์ (1856-1934) นักจิตวิทยาคนสำคัญผู้พบว่ามนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้อิทธิพลของจิตใต้สำนึก เขาได้นำแนวคิดนี้เป็นหลัก โดยกล่าวในหลักการของเซอเรียลลิสม์ว่า จินตนาการเป็นส่วนสำคัญของการแสดงออก และจินตนาการก็คือ จิตใต้สำนึกนั่นเอง จิตใต้สำนึกเป็นภาวะของความฝันที่มีขบวนการต่อเนื่องกัน ซึ่งช่วยนำไปสู่การสร้างสรรคทางศิลปะได้ เซอเรียลลิสม์ให้ความรู้สึกเป็นอิสระเช่นเดียวกับการทำงานอย่างบริสุทธิ์ใจของเด็ก อย่างเช่น Miro ได้ใส่ความเป็นอิสระลงในเส้นและรูปทรงซึ่งเป็นความรู้สึกภายในที่ได้สือออกมาเป็นผลงานโดยอัตโนมัติ

การสร้างสรรคงานศิลปะในแนวของเซอเรียลลิสม์นั้น เป็นการถ่ายทอดความฝัน หรือสิ่งที่เก็บอยู่ในใจอย่างบริสุทธิ์ใจ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับงานศิลปะในลัทธิเซอเรียลลิสม์กับศิลปะในลัทธิเรียลลิสม์ของศตวรรษที่ 19 แล้วจะเห็นว่า ศิลปะลัทธิเรียลลิสม์มีแนวความคิดซึ่งยึดถือลัทธิจะธรรมชาติ และเผยให้เห็นถึงเหตุการณ์ สภาพของชีวิต และสังคมตามความเป็นจริงอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมาที่สุด ต้องการสะท้อนความเป็นจริงที่โหดร้าย ส่วนศิลปะลัทธิ

เซอร์เรียลลิสม์นั้นยึดถือการสร้างสรรคศิลป์ ซึ่งมุ่งเน้นในการสร้างภาพที่ต้องการให้คนมองเห็นถึงความฝัน ความปรารถนา ตลอดจนความหวังต่าง ๆ อันเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งอยู่เหนือกฎเกณฑ์และเหตุผล ศิลปินสร้างรูปแบบหรือบรรยากาศให้บิดเบือนไปจากความเป็นจริง เพื่อเป็นการนำผู้ชมไปสู่โลกใหม่ ในอีกมิติหนึ่ง

แนวคิดของศิลปินกลุ่มเซอร์เรียลลิสม์

ศิลปินกลุ่มเซอร์เรียลลิสม์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงการศิลปะโลกได้แก่ มาร์ค ชากาล (Marc Chagall) มักซ์ เอนสต์ (Max Ernst) จอร์โจ เดอ คิริโก (Giorgio de Chirico) โจอัน มิโร (Joan Miro) ซัลวาดอร์ ดาลี (Salvador Dali) เป็นต้น ศิลปินกลุ่มนี้จะมีแนวคิดที่คล้ายคลึงกันคือ ชอบการฝัน การใช้จินตนาการ ที่แตกต่างจากศิลปินกลุ่มอื่นๆ มีความคิดความฝันที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงสังคม หรือชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคหนึ่งให้ดีขึ้น ต้องการให้ประชาชนต่อสู้ให้ได้มาซึ่งสันติภาพ เนื่องจากศิลปินกลุ่มนี้มีชีวิตอยู่ในช่วงของการเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ประชาชนบาดเจ็บ ล้มตาย ท้อแท้สิ้นหวังกับทุกสิ่ง ภาพของประชาชนที่หิวโหยเพราะขาดอาหารเกิดขึ้นทุกวันเป็นผลทำให้ศิลปินกลุ่มนี้ ต้องลุกขึ้นต่อสู้เพื่อให้กำลังใจของประชาชนกลับคืนมา พวกเขาพยายามสร้างผลงานที่สะท้อนถึงสันติภาพ ความหวัง กำลังใจ เป็นภาพที่บ่งบอกถึงความคิดความฝันที่กว้างไกล สะท้อนความฝันของผู้วาด แต่แฝงความเป็นจริง ส่งเสริมความมีคุณธรรม เป็นภาพอ่อนหวาน สีสรรสดใส แต่ไม่ดูฉาบฉวย มีอารมณ์สุนทรีย์ ผู้ที่ได้ชมจะเกิดความเพลิดเพลิน มีจินตนาการร่วมไปกับผู้วาด บ่งบอกถึงคุณค่าในงานศิลปะที่แท้จริง

รูปแบบศิลปะของลัทธิเซอร์เรียลลิสม์

ศิลปินในกลุ่มเซอร์เรียลลิสม์ด้วยกันเองอาจแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 2 รูปแบบ คือ พวกเวริสติกเซอร์เรียลลิสม์ (Veristic Surrealism) และพวกแอบโซลูทเซอร์เรียลลิสม์ (Absolute Surrealism)

กลุ่มเวริสติก เซอร์เรียลลิสม์ เป็นลักษณะรูปแบบที่สำคัญของลัทธิเซอร์เรียลลิสม์สากล และยังคงดำรงความสำคัญเป็นที่นิยมกันตลอดมาจนทุกวันนี้ เป็นกลุ่มที่แนวการแสดงออกสั่งให้เห็นอารมณ์ นุคลิกภาพ และความเชี่ยวชาญในฝีมือ โครงเรื่องยังคงหยิบยืมวิธีการแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติ แล้วนำมาขยายผสมผสานกับเรื่องฝัน ดังตัวอย่างเช่น นำความงดงามของภูมิประเทศบวกเข้ากับเรื่องราวที่ลึกลับของสิ่งต่างๆ ที่ถูกสร้าง รูปร่างเต็มไปด้วยอารมณ์จินตนาการของความฝัน ความจริง แล้วพวกดาดา และพวกเมตาฟิสิกส์ได้สร้างความคิด

คิดขั้นพื้นฐาน รวมทั้งกรรมวิธีมาก่อนแล้ว กล่าวคือ ศิลปินได้นำภาพที่ปรากฏอยู่ในสายตา จากสภาพธรรมชาติมารับใช้ในฐานะ เพื่อแสดงเรื่องราวบรรยายประสบการณ์ในชีวิตของศิลปิน โลกแห่งความจริงของสรรพสิ่งต่างๆ ตามธรรมชาติเปลี่ยนรูปมาเป็นความฝัน และถูกฝันแปร ออกมาในรูปศิลปะกรรมอีกต่อหนึ่ง ด้วยเรื่องราวที่สร้างขึ้น จิตรกรแสดงให้เห็นบรรยากาศของ สภาพจิตใจซึ่งเข้ากันกับความคิดและความเข้าใจในความจริงของเขา ศิลปินเด่นๆ ในแนวนี้มี มักซ์ เอ็นสต์ และ มาร์ค ซากาล ฯลฯ เป็นต้น

กลุ่มแอบโซลูท เซอเรียลลิสม์ เป็นแนวทางใหม่แนวทางหนึ่งซึ่งแตกแยกไปจากกลุ่ม เวริสติกเซอเรียลลิสม์ ในด้านรูปแบบการแสดงออก คือ มีรากฐานมาจากการค้นคว้า และค้น พบของรูปแบบบางอย่างของศิลปินร่วมสมัย ดังเช่น พวกคิวบิสต์ และการวาดภาพของกลุ่ม นามธรรม ศิลปินที่เด่นก็มี โจอัน มิโร มัตตา เป็นต้น อังเดร เบรตอง ยอมรับว่า ลัทธิ คิวบิสต์ และพวกแอบสแตรกเป็นผู้บุกเบิกที่สำคัญต่อศิลปินกลุ่มเซอเรียลลิสม์ไม่น้อย เพราะ ลัทธิใหม่ๆ เหล่านี้ได้สังเคราะห์สิ่งใหม่ และค้นคว้าเทคนิคต่างๆ ให้เกิดขึ้นเป็นประโยชน์ต่อ วงการศิลปะอย่างมาก ทำให้อาณาจักรในการแสดงออกของศิลปินเปิดกว้างมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ทั้งสองกลุ่มมีพื้นฐานจากความฝัน จากจิตใต้สำนึกเช่นเดียวกัน แตกต่างกันเพียงด้าน รูปแบบกรรมวิธี และการแสดงออกเท่านั้น (สคชื่น ชัยประสาธน์, 2539)

ลักษณะของศิลปะเซอเรียลลิสม์ และผลต่อผู้เรียน

เนื่องจากศิลปะเซอเรียลลิสม์เป็นศิลปะที่มุ่งเน้นในเรื่องของความฝันจินตนาการ ภาพใน แนวนี้จึงเป็นภาพที่มีลักษณะอ่อนหวาน เน้นความฝันเหนือความเป็นจริง เป็นภาพที่ผู้วาด ต้องการสะท้อนความคิดในขณะนั้นออกมา แม้จะไม่มีจริงก็ตามเป็นการแสดงออกอย่างเสรี ไม่มีข้อจำกัดของกฎเกณฑ์ โทนสีของภาพในแนวนี้จะเป็นสีที่หวานอ่อนโยน ไม่จัดจ้าน สบายตา ให้ความรู้สึกผ่อนคลายสดชื่น สงบ มีสันติ และปลอดภัย เช่น ภาพที่เกี่ยวกับพระจันทร์ ยิ้ม รูปคิวบิสต์ หรือเทวดาน้อยที่คอยเชื่อมโยงความรักของคน รูปต้นไม้พูดได้ ฯลฯ ภาพ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความมีสันติภาพในตัวผู้วาดหรือศิลปิน ผู้ชมภาพเหล่านี้จะมีอารมณ์ ร่วมไปกับศิลปิน เหมือนกับตนเองได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ของภาพนั้น

ผลต่อผู้เรียน เมื่อนำแนวคิดนี้ไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนศิลปะ จะเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การใช้จินตนาการในสิ่งที่ติงาม ช่วยให้นักเรียนมีความสุขกับการวาด ภาพ ส่งเสริมความมีสันติภาพ เป็นแบบอย่างของการสอนศิลปะแนวใหม่

ตัวอย่างภาพวาดตามแนวคิดแบบเซอร์เรียลลิสม์

ฉัน กับหมู่บ้านของฉัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

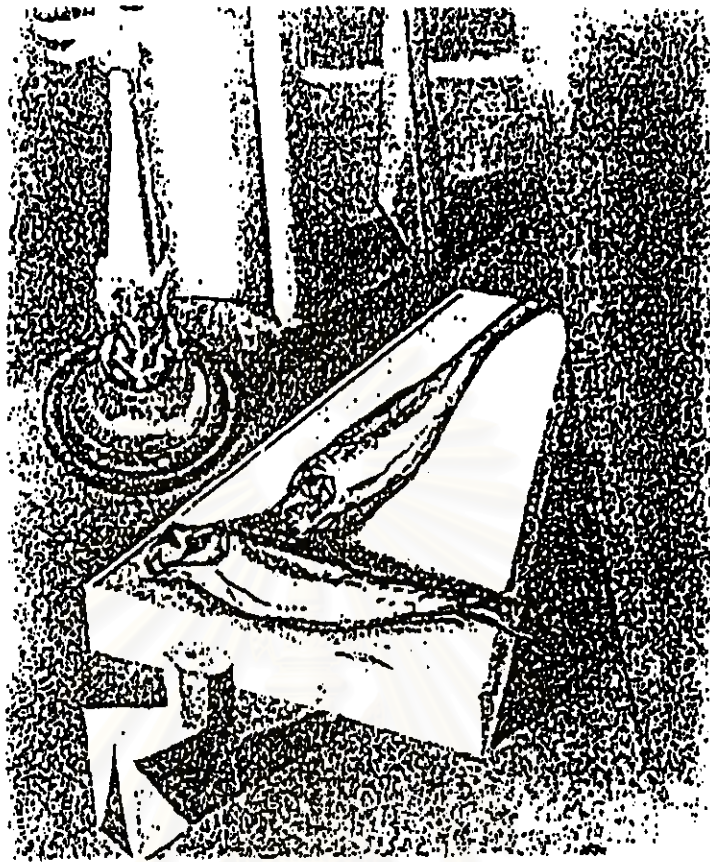

นักไวโอลินตัวเขียว

นโปเลียนในดินแดนรกร้าง'

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปลาศักดิ์สิทธิ์

คน สุนัข และดวงอาทิตย์

แสงสว่าง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศิลปะตามแนวคิดอื่น ๆ

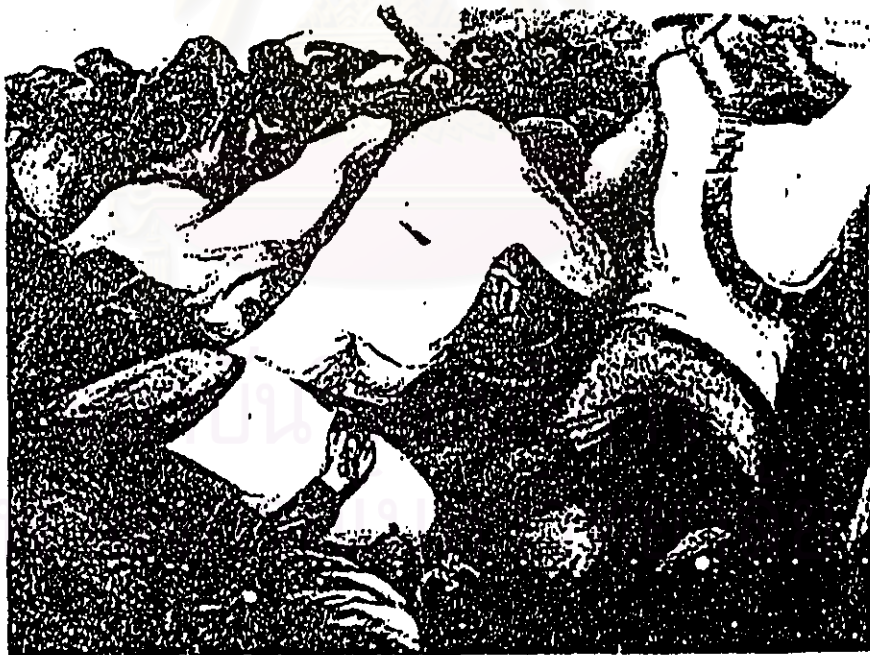
ศิลปะแบบอื่น ๆ ที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นศิลปะที่เกิดในยุคของศิลปะสมัยใหม่ (จิรพันธ์ สมประสงค์, 2533) เป็นศิลปะที่ต้องการแสดงความจริงของสังคม มีแนวคิดที่จะต่อต้านวงการคริสตศาสนาอย่างรุนแรง คัดค้านการสังหารหมู่ประชาชนของพวกฟาสซิสต์ในอิตาลี ลักษณะงานส่วนใหญ่เต็มไปด้วยอารมณ์รุนแรง เรื่องราวเป็นแบบเหตุการณ์ในยุคนั้น คือยุคของสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 ถ้านำแนวคิดนี้ไปใช้สอนนักเรียน อาจส่งผลให้นักเรียนชอบการสร้างสรรค์งานศิลปะที่สะท้อนความเป็นจริงที่ตนได้พบเจอ ถ้าความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่ดี ก็อาจทำให้นักเรียนภาคภูมิใจ แต่ถ้าความเป็นจริงนั้นเป็นสิ่งที่หตุ ปวดร้าว ก็จะไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด หรือบางประเภทเป็นศิลปะที่เน้นอารมณ์รุนแรง เกลียดก็เกลียดต่ออย่างรุนแรง โกรธก็โกรธอย่างรุนแรง ภาพที่เขียนออกมาจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของผู้วาดเป็นส่วนใหญ่ หรืออารมณ์ที่สะท้อนใจในสิ่งที่ได้สังเกตเห็น เช่น สะท้อนความยากจน ความโหดร้ายของบุคคล คนสิ้นหวังในยุคสมัยของสงคราม เป็นต้น ศิลปะบางประเภทจะผสมผสานรูปทรงนามธรรมเข้ากับคุณค่าทางอารมณ์สะท้อนใจ มักจะเป็นภาพที่เขียนด้วยความกล้า เด็ดขาด และเป็นแบบที่มีพลังเข้มแข็ง มักเป็นงานที่เขียนด้วยสีสดใส มีแนวคิดที่จะสะท้อนผลงานที่สนุกสนาน มีความเคลื่อนไหว มีการแสดงออกที่เต็มไปด้วยพลัง ความเข้มแข็ง และอิสระอย่างที่สุด ภาพวาดจะมีลักษณะไม่จำกัดรูปทรง ไม่ต้องการความเป็นจริง มองเห็นถึงลีลาที่รุนแรงในการวาด ต้องการให้ผู้ชมรู้สึกตื่นเต้นเมื่อได้เห็นภาพ ถ้านำไปใช้สอนนักเรียน อาจเป็นการปลูกฝังอารมณ์รุนแรง ชอบการแสดงออกเกินขอบเขต ชอบท้าทายก็ได้ จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาจะสังเกตเห็นว่าศิลปะแบบอื่น ๆ เป็นศิลปะที่มีคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสมพอที่จะนำมาช่วยเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องของสันติภาพเท่าที่ควร ดังตัวอย่างภาพวาดต่อไปนี้

เด็กหนุ่มนอนบนเรือ

ขบวนการปฏิบัติของประชาชน

การตีประยุทธ์

กบฏชาวนา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

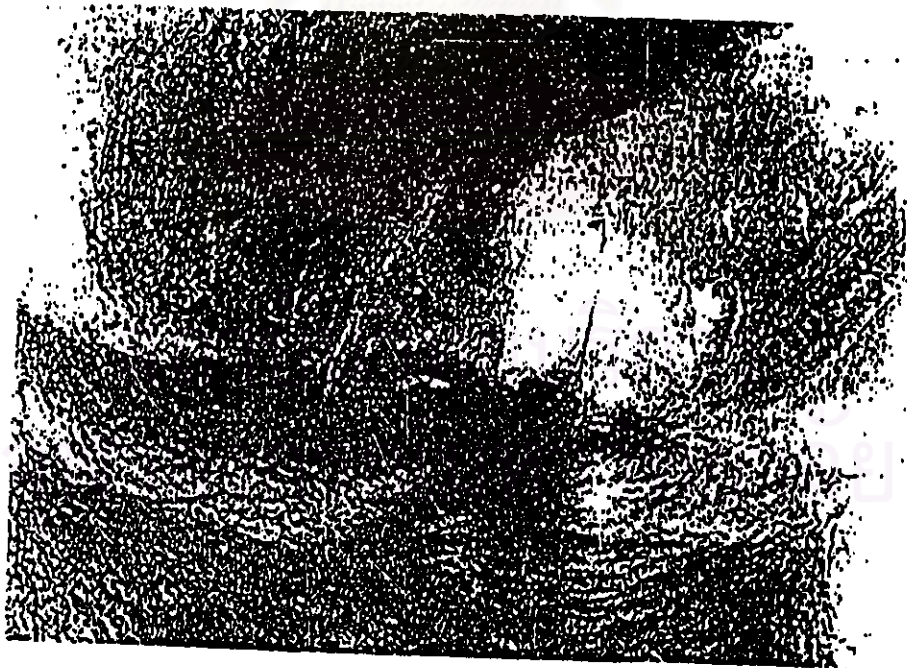

เสียงแผดร้องที่ก้องกังวาน

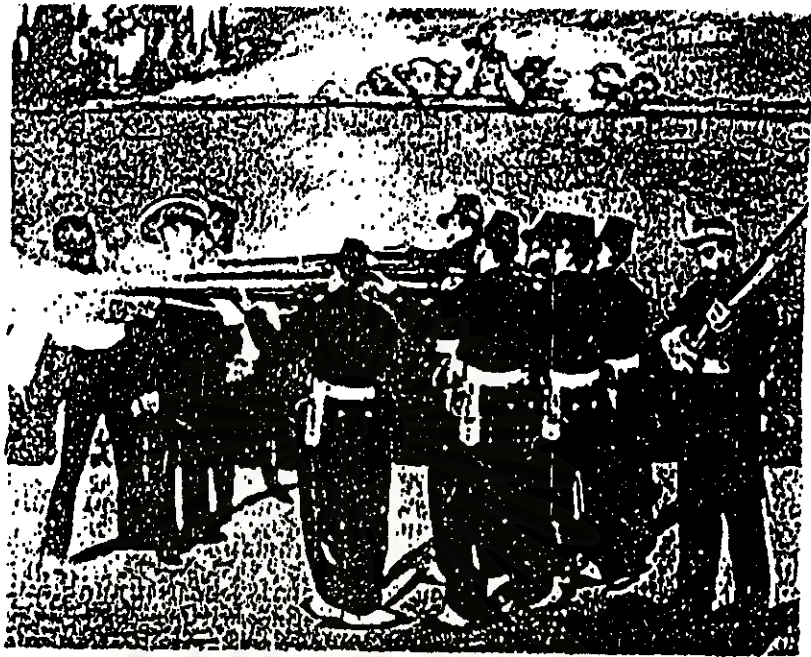
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การหลดฟัน

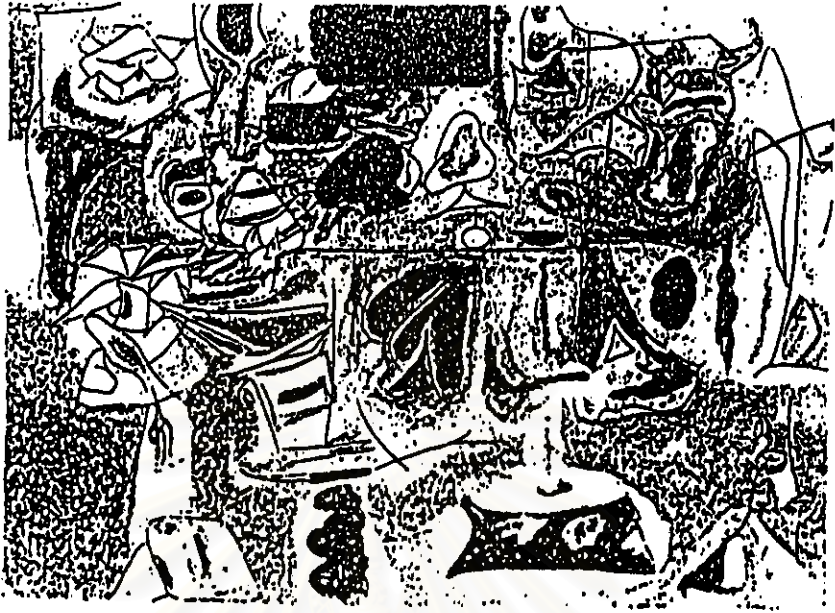
เรือกลไฟในท่ามกลางพายุหิมะ

กำลังประหารประชาชนผู้รักชาติของจักรวรรดิแม็กซิเลียน

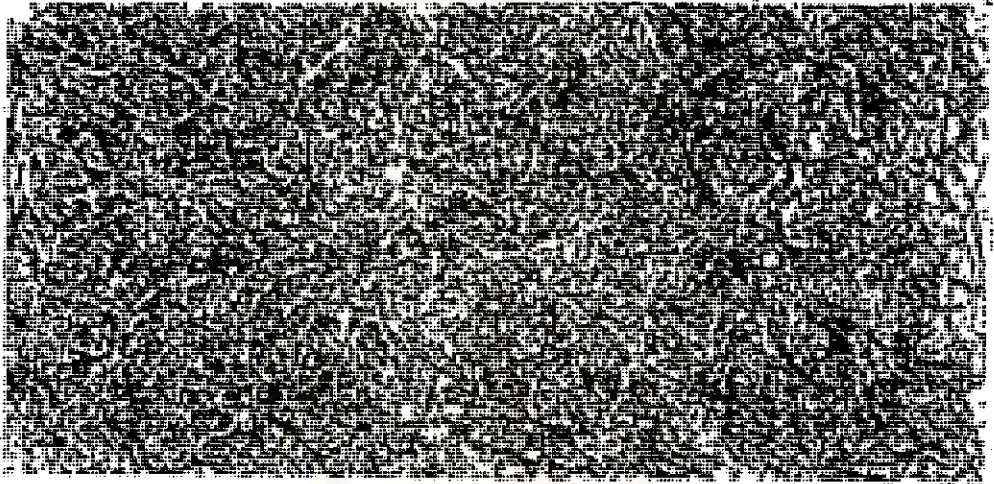
พายุเฮอริเคน

ภาพทิวทัศน์

พระอาทิตย์ขึ้น

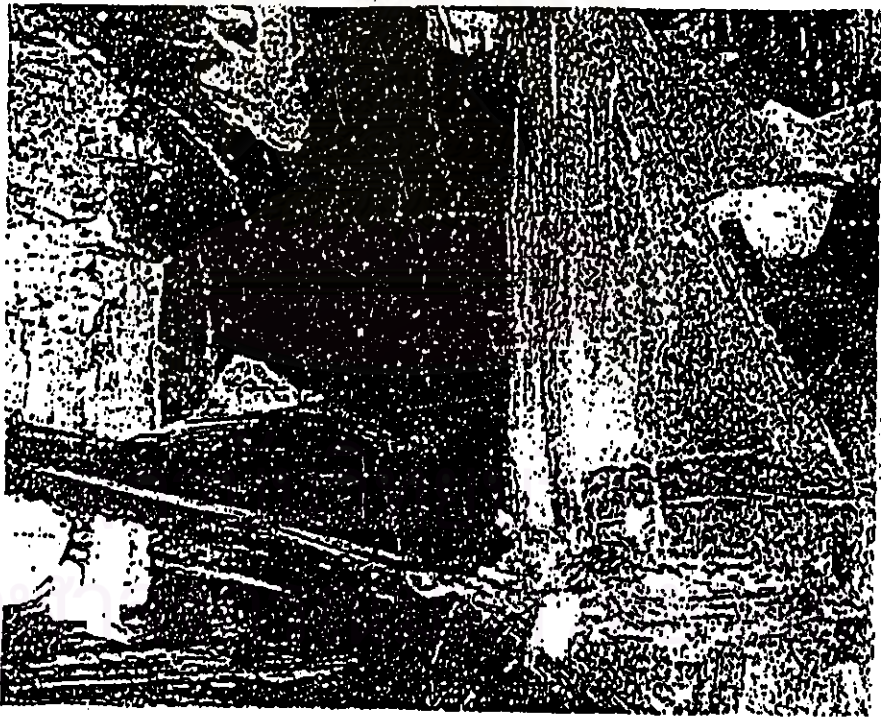

หนึ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้หญิง

จิตรกรรมฝาผนัง -IV

วิธีการสอนศิลปะในโรงเรียนประถมศึกษา

การสอนศิลปะในหลักสูตรประถมศึกษาและปัญหาในการสอนศิลปะ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความคาดหวังให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์กับสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน ในเรื่องนี้จะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การพัฒนาตน ได้แก่ มีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพภายในสมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น เสียดสละ และมุ่งพัฒนา
2. การพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงาน และทำงานเป็น
3. การพัฒนาสังคม ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศ และโลก

จุดเน้นของหลักสูตร

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามความคาดหวังของหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงจุดเน้น ต่อไปนี้

1. จัดการเรียนการสอนเน้นกระบวนการ คือ จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่างๆ เพื่อที่จะนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต จะต้องสอนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงจนเกิดทักษะ และเกิดความชื่นชมที่ได้ปฏิบัติกระบวนการต่างๆ ที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้น เช่น กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการจัดการ และกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ทักษะ และกระบวนการต่างๆ ดังกล่าว ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนมาเป็นกระบวนการดังกล่าว 9 ขั้นตอนดังนี้

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกทางเลือก
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม

7. ประเมินผลระหว่างการศึกษาปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

ในการจัดการเรียนการสอนอาจจัดให้ครบทั้ง 9 ขั้นตอน หรือปรับให้เหมาะสมตามลักษณะของจุดประสงค์ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ได้

2. การส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงความหลากหลายของท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นหลักสูตรฉบับนี้จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดทำรายละเอียดในส่วนที่เป็นท้องถิ่นของตน และเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรัก และผูกพันกับท้องถิ่นของตนด้วย

3. จัดการเรียนการสอนตามแนวดำเนินการ หลักสูตรฉบับนี้ได้มีการกำหนดแนวดำเนินการเพื่อให้สถานศึกษาไว้เป็นแนวทางที่จัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย โดยมีจุดเน้น 2 ประการ คือ

3.1 จัดการเรียนการสอนโดยเน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนให้มากที่สุด

3.2 จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไข และสภาพความต้องการของท้องถิ่น

ศิลปะศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่จัดไว้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นวิชาสามัญที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับความคิด และการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ ศิลปะช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น อ่อนโยนขึ้น ศิลปะช่วยสะท้อนความคิดอุปนิสัยใจคอออกมาอย่างละเอียด ดังที่ ซูจิตต์ วัฒนารมณ (2529) ได้กล่าวว่า ศิลปะช่วยพัฒนาการทำงานร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาทางด้านอารมณ์ การสร้างนิสัยที่ดีในการทำงาน ส่งเสริมความมีสันติภาพ และการมีจิตใจที่ละเอียดอ่อน ฉะนั้น การศึกษาสันติภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลจะสามารถใช้ศิลปะมาช่วยในการศึกษาได้ เพราะการทำงานศิลปะทำให้คนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีโอกาสแสดงความรู้สึกนึกคิดและได้ฝึกความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความละเอียดละออและคุณสมบัติที่ดีอื่น ๆ อีกมาก

ก้อ สวัสดิพานิชย์ (อ้างใน พินิจ ภวังคะรัต, 2501) กล่าวถึงศิลปะเด็กว่า "ศิลปะเป็นการแสดงออกตามความคิดเห็นความสามารถของเด็ก" การแสดงออกทางศิลปะนั้นเป็นการแปลความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กได้พบตามทัศนะของตน เมื่อเด็กอยากจะแสดงความคิด

เห็น อารมณ์และความรู้สึก เขาจะหันไปแสดงออกด้วยการวาดภาพ ระบายสีภาพ การปั้น และวิธีการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เขาแสดงออกได้

แพททริก (Patrick อ่างใน กิริติ บุญเจือ,2521) กล่าวไว้ในตอน "ปรัชญาศิลปะ" ว่าศิลปะมีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดความคิดกลมกลืน มีสันติภาพและการบรรเทาทุกข์ ศิลปะช่วยบรรเทาความตึงเครียดในสังคมอันนำไปสู่สันติภาพและเจตนาดีงาม

ในการสอนวิชาศิลปะศึกษา ครูผู้สอนต้องศึกษาจุดประสงค์เฉพาะ จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอดและหลักการ พร้อมทั้งเนื้อหาวิชาเสียก่อนจะได้ทำการสอนสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร อีกทั้งในการประเมินผลงานทางศิลปะของนักเรียน ส่วนใหญ่แล้วครูจะเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การประเมินขึ้นเอง โดยเทียบกับวัตถุประสงค์ในหลักสูตร หรือจากการใช้ประสบการณ์ที่มี เช่น ครูเฟริคแพรว ชาวกรุง (อ่างใน นิรมล ตีรณสาร,2526) จะทำการบันทึกคุณสมบัติของนักเรียน เมื่อได้เห็นคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งของนักเรียนคนใดคนหนึ่งลงในแผ่นแบบประเมินคุณสมบัติ แล้วกำหนดการให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นของครูสอนวิชาศิลปะศึกษา
นักเรียนชื่อ.....

เรื่อง	ดีมาก	ดี	พอใช้	ต้องปรับปรุง
ความเป็นอิสระ		✓		
ความมีวินัย		✓		
การรักษาความสะอาด				✓
การชื่นชมผลงานตนเอง		✓		
การชื่นชมผลงานผู้อื่น		✓		
ฯลฯ				

ดีมาก = 4

ดี = 3

พอใช้ = 2

ต้องปรับปรุง = 1

แล้วนำคะแนนมารวมทั้งหมดหารด้วยจำนวนเรื่องที่กำหนดขึ้น ก็จะได้เกณฑ์ในวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนแต่ละคนและเพื่อให้เป็นไปในทำนองเดียวกับการรายงานผลการเรียน

วิชาอื่น ๆ ครูก็อาจปรับระดับที่หาไว้ได้แล้วนั้นเป็นคะแนนได้โดยไม่ยาก เช่น ทำตารางเทียบระดับกับคะแนนไว้เป็นคู่มือ ดังนี้

4.0	=	100	2.4 - 2.5	=	76
3.8 - 3.9	=	97	2.2 - 2.3	=	73
3.6 - 3.7	=	94	2.0 - 2.1	=	70
3.4 - 3.5	=	91	1.8 - 1.9	=	67
3.2 - 3.3	=	88	1.6 - 1.7	=	64
3.0 - 3.1	=	85	1.4 - 1.5	=	61
2.8 - 2.9	=	82	1.2 - 1.3	=	58
2.6 - 2.7	=	79	1.0 - 1.1	=	55

กล่าวโดยสรุป ครูศิลปะควรทำความเข้าใจหลักสูตร ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลทั้งจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา จุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ครูศิลปะทราบว่เนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้นจะสอนเพื่อไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างไร ฉะนั้นครูศิลปะจึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของจุดประสงค์กับเนื้อหาวิชา เพราะหลักสูตรเป็นเสมือนพิมพ์เขียวที่ครูต้องปฏิบัติตาม การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรจะทำให้ครูได้เห็นภาพต่าง ๆ ว่าการเรียนการสอนนั้นจะต้องจัดและดำเนินการอย่างไรจะปรับแก้ไขส่วนใด เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบันซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ

ในการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นวิชาใดก็ตามย่อมมีปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มาเกี่ยวข้องกับระบบการเรียนการสอน ในการสอนวิชาศิลปะก็มีปัญหาเช่นกัน โดยเฉพาะการสอนศิลปะในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่เกิดจากครูผู้สอน มีรายละเอียดดังนี้

1. เพศ ปริมาณครูหญิงมากกว่าครูชาย อันที่จริงหญิงกับชายมีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งร่างกายและจิตใจ นักเรียนก็มีทั้งหญิงและชายซึ่งต้องเติบโตมีชีวิตอยู่ในสังคมที่มีทั้งหญิงและชาย จึงจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจลักษณะการปฏิบัติตน และความรู้สึกร่วมกันและกัน การที่มีทั้งครูชายและครูหญิงในปริมาณที่เท่ากัน ย่อมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างของผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชาย ได้เห็นแบบอย่างของการปฏิบัติตน ทั้งยังได้ประสบการณ์ที่แตกต่างกันตามความแตกต่างของครูชายและครูหญิง เช่น ครูชายมีความสนใจในเครื่องดนตรีกลไกมากกว่าครูหญิง หรือสนใจในกีฬาประเภทที่ผู้ชายชอบเล่นมากกว่าผู้หญิง เช่น ฟุตบอล ตะกร้อ ฯลฯ เพียงความสนใจที่แตกต่างกันนี้ก็อาจมีผลต่อประสบการณ์ที่นักเรียนจะได้รับจากครู

2. ความรู้ จากสภาพที่เป็นจริงซึ่งปรากฏว่า ครูประจำชั้นประถมศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เฉพาะทางศิลปะแต่ต้องสอนศิลปศึกษา เพราะโรงเรียนกำหนดให้ครูสอนทุกวิชาในชั้นที่ครูสอน และแม้ในบางโรงเรียนที่มีครูพิเศษสอนวิชาศิลปศึกษาก็มีครูจำนวนไม่น้อยที่สอนวิชาศิลปศึกษา เพราะชอบวิชาหรือชอบวาดรูป โดยที่มิได้มีความรู้เฉพาะทางศิลปะอย่างใดเลย

3. ความสนใจ ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการสอน ครูจะสอนวิชาใด ๆ อย่างมีชีวิตจิตใจได้ก็ต่อเมื่อครูมีความสนใจในวิชาที่สอน และจะสอนได้ผลดีเมื่อมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่า ครูต้องการอะไร เปรียบดังผู้ที่สนใจในการปรุงอาหาร ย่อมรู้สึกสนุกเมื่อได้ลงมือประกอบอาหาร และค้นคว้าพลิกแพลง ปรับปรุง ให้ได้อาหารที่แปลกใหม่ อร่อย ครูศิลปศึกษาก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นครูที่สนใจในวิชาศิลปศึกษา และเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสอนศิลปศึกษาแล้ว ย่อมจะสอนให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากวิชาศิลปศึกษาอย่างเต็มที่ ฉะนั้นถ้าจะให้ครูศิลปศึกษาสนใจในการสอนและเข้าใจจุดมุ่งหมายของวิชาศิลปศึกษาก็ต้องให้พื้นฐานการศึกษา การอบรมที่จะให้ครูเห็นประโยชน์ของวิชาศิลปศึกษา และมีความสามารถทางศิลปะ กับจะต้องส่งเสริมด้วยการที่ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียนสนับสนุน และอำนวยความสะดวกแก่การเรียนการสอนศิลปศึกษาเป็นสำคัญ

4. การเตรียมตัวสอน ในสภาพที่เป็นจริงครูศิลปศึกษาซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนมาแล้ว มักไม่เตรียมโครงการสอนระยะยาว และไม่มีการเขียนบันทึกเตรียมการสอนแต่ละครั้ง เพราะเหตุที่เห็นว่าวิชาศิลปศึกษา "ไม่มีเนื้อหาอะไร" และโดยเฉพาะเมื่อมีแผนการสอนซึ่งกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการจัดทำเป็นคู่มือครู ครูก็ยังไม่เห็นความจำเป็นของการเตรียมการสอน เพราะแผนการสอนนั้นมีทั้งความคิดรวบยอด จุดประสงค์ คุณสมบัติที่ต้องการเน้น เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน และวิธีวัดผลไว้ให้ครบถ้วนแล้ว ครูเพียงแต่ดำเนินไปตามรายการที่เขียนไว้ก็เป็นอันเสร็จธุระ ส่วนผลที่นักเรียนจะได้รับประการใดนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ส่วนปัญหาที่เกิดจากตัวนักเรียนนั้นแทบจะไม่มีเลย เพราะตามธรรมชาติของเด็ก เด็กจะชอบและสนใจในการวาดภาพ ให้สี เพราะวัยเด็กจะเป็นวัยแห่งการจินตนาการ สิ่งที่จะเป็นสื่อในการนำจินตนาการของเด็กออกมาปรากฏให้ทุกคนได้เห็นก็คือ การวาดภาพ แม้การเขียนจะเป็นการสื่อความคิดถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาดมากกว่า แต่ก็อาจเกิดปัญหาได้บ้างคือ

1. เด็กนักเรียนบางคนไม่ชอบการวาดภาพ ให้สี เนื่องจากอาจมีประสบการณ์ที่ไม่ค่อยดีในการเรียนวิชาศิลปะ เช่น นักเรียนคาดหมายว่าจะได้คะแนนสูงจากการวาดภาพ แต่เมื่อนำไปส่งครูกลับได้คะแนนไม่เป็นไปตามที่คาด จึงเกิดความน้อยใจ ต่อต้าน ฯลฯ และไม่อยากเรียนวิชาศิลปะอีก เป็นต้น

2. นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของวิชาศิลปะศึกษา อาจเป็นเพราะพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว หรือนักเรียนไม่มีความถนัดในด้านนี้

นอกจากนี้แล้วยังมีปัญหาคือ เช่น โรงเรียนไม่มีทุนพอที่จะสรรหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ทางด้านศิลปะให้กับนักเรียนได้ สภาพแวดล้อม หรือพื้นที่ไม่อำนวย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าปัญหาในการสอนศิลปะส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากครูผู้สอนเอง ดังนั้นหากมีการปรับปรุงประสิทธิภาพในตัวครูแล้ว ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนน่าจะเป็นไปในทางที่ดีขึ้นแน่นอน (นิรมล ตีรณสาร, 2526)

รูปแบบการสอนทั่วไปที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับวิชาศิลปะศึกษา

เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เป็นวิธีการที่ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการจัดระบบการเรียนการสอนจึงได้มีนักการศึกษาต่าง ๆ ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบไว้ ดังนี้

ระบบการเรียนการสอนของ กลาสเซอร์ (Glasser, 1982 อ้างใน สวัสดิ์ อุทรานันท์, 2526) ได้เสนอรูปแบบของการเรียนการสอนแบบง่าย ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับและถูกนำไปอ้างอิงโดยนักการศึกษาหลายคน เช่น คิบเลอร์ เบคเกอร์ และไมล์ (Kibler, Becker and Miles, 1974) และ เดอ เดคโค (De Decco, 1968) เป็นต้น ในรูปแบบของระบบการเรียนการสอนที่นำโดย กลาสเซอร์ จะประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ

1. จุดประสงค์ของการสอนในการสอนทุกครั้งจำเป็นต้องกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ชัดเจน เพื่อจะได้ช่วยให้กำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ตามมาได้สะดวก
2. การประเมินสถานะของผู้เรียนก่อนสอน เป็นการตรวจสอบดูว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอแล้ว ก็ดำเนินการสอนต่อไปได้ แต่ถ้าหากพบว่า ผู้เรียนยังมีพื้นฐานไม่เพียงพอ ก็จำเป็นต้องให้ความรู้พื้นฐานแก่ผู้เรียนเสียก่อน
3. การจัดระบบการเรียนการสอน เป็นขั้นที่ผู้สอนจะต้องตัดสินใจเลือกดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ หรือเกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้
4. การประเมินผล เป็นขั้นที่ดำเนินต่อจากกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อจะได้ทราบว่าผู้เรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด
5. ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการนำผลที่ได้จากการประเมินไปประกอบการพิจารณาแก้ไขการดำเนินงานในส่วนที่ 1, 2 และ 3 หากพบว่าส่วนไหนยังมีข้อบกพร่องก็จะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

คิบเลอร์ และคณะ (Kibler et al.,1970) ได้เสนอว่า โดยทั่วไปนั้น การเรียนการสอนน่าจะมีรูปแบบ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน ได้แก่ ผลผลิตทางการเรียนการสอนที่มุ่งหวังจะให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนภายหลังจากที่ได้เรียนเสร็จสิ้นไปแล้ว ซึ่งจุดมุ่งหมายนี้จะต้องเป็นจุดมุ่งหมายที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมทางด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) ด้านจิตใจ (Affective Domain) และด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain)
2. การวัดพฤติกรรมพื้นฐาน ได้แก่ การตรวจสอบความพร้อม ความรู้พื้นฐาน และทักษะเบื้องต้นของผู้เรียนก่อนทำการสอนจริง
3. การจัดกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน โดยเริ่มตั้งแต่พฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานก่อน และดำเนินการต่อเนื่องจนกว่าพฤติกรรมปลายทางของการเรียนการสอนจะบรรลุ หรือเป็นไปอย่างราบรื่น
4. การประเมินผลรวม ได้แก่ การประเมินผลเพื่อตรวจสอบดูว่า การเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใด จุดมุ่งหมายที่ระบุเอาไว้สูงเกินไปหรือไม่ วิธีการจัดการเรียนการสอนเหมาะสมเพียงใด ฯลฯ

กาเย่ และบริกส์ (Gagne' and Briggs,1974) ได้เสนอรูปแบบของระบบการเรียนการสอนเอาไว้เป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์และระบุความต้องการ
 2. การกำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ในการเรียนการสอน
 3. การระบุทางเลือกต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การตอบสนองความต้องการ
 4. การวางรูปแบบส่วนประกอบต่าง ๆ ของระบบการเรียนการสอน
 5. การวิเคราะห์ทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการเรียนการสอน ทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว และข้อจำกัดต่าง ๆ
 6. การปฏิบัติเพื่อกำจัดข้อจำกัดต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป
 7. การเลือก หรือพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน
 8. แบบวัดผลความก้าวหน้าของผู้เรียน
 9. การทดลองยุทธวิธีในการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อปรับปรุง
 10. การแก้ไขและปรับปรุงวิธีการในการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล
 11. การประเมินผลขั้นสุดท้าย
 12. การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ปฏิบัติจริง
- การจัดการเรียนการสอนนับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะจะมีผลกระทบโดยตรงถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรด้วย เพราะเหตุที่ว่า การสอนของอาจารย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะ

ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ได้มีคุณสมบัติ และทัศนคติตามที่ผู้สร้างหลักสูตรมุ่งหวังไว้ (สุมิตร คุณานุกร, 2520)

โบก (Bogue, 1974) ได้เสนอแนะไว้ว่า ในการเรียนการสอนให้ได้ผล อาจารย์ต้องคำนึงถึงความคิดรวบยอด (Concepts) สี่ประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาความมีเสรีภาพทางสติปัญญา ฉะนั้นอาจารย์จะต้องให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็น หรือใช้สติปัญญาของเขาเองอย่างเต็มที่
2. การเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการเฉพาะตัว เนื่องจากว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งความสนใจ และแบบแผนของการเรียนรู้ ฉะนั้นอาจารย์จึงต้องระลึกไว้เสมอว่า ไม่มีวิธีการสอนใดที่จะใช้ได้ดีสำหรับผู้เรียนทุกคน
3. การเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการที่มีชีวิตชีวา ฉะนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้อยู่เสมอ
4. การเรียนรู้วิธีการเรียน เป็นสิ่งสำคัญกว่าการเรียนรู้เนื้อหาวิชา ฉะนั้นผู้สอนจึงไม่ควรมุ่งถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา

กาเย่ (Gagne', 1968) ได้กล่าวไว้ว่า ในการสอนบทเรียนแต่ละครั้งนั้น อาจารย์ควรจะได้จัดเหตุการณ์ในการเรียนการสอน (Instructional Events) ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ได้รับความสนใจของผู้เรียน
2. แจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงจุดมุ่งหมายในการสอน
3. ทบทวนสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปแล้ว
4. เสนอสิ่งเร้าในการเรียนการสอน
5. ให้นำทางการเรียนรู้แก่ผู้เรียน
6. ให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมที่แสดงว่าได้เกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้วออกมา
7. แจ้งผลการแสดงพฤติกรรมกลับไปให้ผู้เรียนทราบเพื่อแก้ไข
8. ประเมินพฤติกรรม
9. ช่วยให้ผู้เรียนได้จดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว และสามารถถ่ายโยงไปสู่สิ่งที่จะเรียนรู้ใหม่ได้

คิบเลอร์ และคณะ (Kibler et al., 1970) ได้เสนอแนะนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนเอาไว้ ดังนี้ *

1. การเตรียมตัวก่อนการเรียนรู้สิ่งใหม่ ผู้เรียนควรจะได้มีความรู้อันถือว่าเป็นพื้นฐานที่จะเป็นมาก่อนแล้ว และผู้เรียนควรจะได้รับ การ "อุ่นเครื่อง" (Warm up) เสียก่อน ด้วยการแจ้งให้ผู้เรียนรู้ว่า ความรู้เดิมอะไรบางอย่างที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ และความรู้เดิมอะไรบางอย่างที่อาจมาขัดขวางการเรียนรู้ใหม่

2. การจูงใจผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเลือกเนื้อหาบทเรียนที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน และหรือการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ จะเพิ่มความสนใจใคร่เรียนมากขึ้น ส่วนการกำหนดกิจกรรม หรืองานต่าง ๆ ให้ผู้เรียนทำควรจะมีลักษณะที่ทำให้เขารู้สึกมั่นใจว่าจะจะทำให้สำเร็จลงไปได้

3. การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเห็นพฤติกรรมปลายทางเป็นแบบอย่าง การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเห็นตัวอย่างพฤติกรรมที่ถือว่าประสบความสำเร็จหรือน่าพอใจ จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ด้วยการเลียนแบบพฤติกรรมนั้นตามไปด้วย

4. การตอบสนองอย่างมีชีวิตชีวา การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนควรเป็นเรื่องของผู้เรียนเป็นหลัก เพราะผู้เรียนจะเรียนรู้จากสิ่งที่เขาได้ลงมือกระทำเอง หาใช่จากสิ่งที่ผู้สอนได้กระทำไม่

5. การแนะนำ ในการแสดงพฤติกรรมที่เป็นการเรียนรู้ใหม่นั้น ผู้เรียนควรจะได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจนกระทั่งเขาสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นได้เองโดยลำพัง

6. การฝึกปฏิบัติในการเรียนการสอนนั้น ผู้เรียนควรจะได้รับโอกาสที่จะปฏิบัติพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เรียนรู้ใหม่บ่อย ๆ ครั้ง

7. การแจ้งผลกลับไปให้ทราบในการแสดงพฤติกรรมที่เป็นการเรียนรู้ใหม่แต่ละครั้งนั้น ผู้เรียนควรจะได้รับทราบผลของการแสดงพฤติกรรม หรือการปฏิบัติงานของเขา โดยทันที ถ้าหากการปฏิบัติงานที่ได้ผลดี การให้รางวัลจะเป็นตัวเสริมแรงทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเช่นนี้อีก

8. การจัดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ในการเรียนการสอนนั้น เนื้อหาวิชาควรนำมาจัดในลักษณะที่จะให้ผู้เรียนเรียนจากง่ายไปยาก หรือจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว การเรียนรู้ให้สำเร็จก็จะได้น่าสนใจไปตามนั้น หากไม่แล้วผู้เรียนจะเกิดความเบื่อหน่ายได้

9. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากว่าผู้เรียนแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกันในด้านวิธีการเรียนรู้และอัตราในการเรียนรู้ ฉะนั้นประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะจัดให้แก่ผู้เรียนจึงต้องจัดในลักษณะที่จะให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการที่เขาถนัด และในอัตราที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนเอง

10. พฤติกรรมการสอนในชั้นเรียน ผู้สอนต้องระลึกอยู่เสมอว่า ทักษะในการกระตุ้นความสนใจ การอธิบาย การให้คำแนะนำ การใช้ตัวเสริมแรง ตลอดจนการบริการห้องเรียน ล้วนแต่มีผลทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพแตกต่างกันออกไปทั้งสิ้น

วิธีสอนศิลปะแบบต่าง ๆ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

วิธีการหรือเทคนิคการสอนวิชาศิลปะศึกษา จะมีกระบวนการและแนวปฏิบัติเฉพาะในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และพัฒนาการด้านต่าง ๆ รายละเอียดของวิธีสอนศิลปะศึกษา จึงแตกต่างกันไปจากการสอนวิชาสามัญทั่วไป วิธีสอนศิลปะศึกษาที่นิยมใช้อยู่ในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้ (นิรมล จิตรนสาร และคณะ, 2526)

1. วิธีสอนแบบบรรยาย (Lecture) เป็นการสอนที่ครูใช้วิธีบอกเล่า บรรยายให้เห็น ทฤษฎีทางศิลปะ ขั้นตอนการทำงานหรือผลงานทางศิลปะ อาจมีตัวอย่างประกอบการบรรยาย ในจุดต่าง ๆ แต่ไม่มีการลงมือปฏิบัติ วิธีนี้เป็นการสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง เหมาะแก่การให้ความรู้ผู้เรียนก่อนการลงมือปฏิบัติกิจกรรม
2. วิธีสอนแบบแบ่งกลุ่มอภิปราย (Discussion) เป็นการสอนที่ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้ค้นคว้าข้อมูลตามหัวข้อที่ครูกำหนด กลุ่มจะเป็นผู้นำเสนอผลการค้นคว้า แก่ชั้นเรียน และครูจะเป็นผู้ตรวจสอบข้อมูล ลักษณะการนำเสนอ และสรุปเพื่อให้ชั้นเรียนได้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ครูตั้งไว้ วิธีนี้เป็นการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เหมาะแก่การสอนใน ส่วนที่เป็นทฤษฎีและความรู้ทางศิลปะ
3. วิธีสอนแบบสาธิต (Demonstration) เป็นการสอนที่ครูแสดงวิธีการปฏิบัติ หรือ การทำกิจกรรมทางศิลปะหลาย ๆ วิธี ขณะสาธิตจึงต้องมีการบรรยายประกอบ เพื่อให้ผู้เรียน มีประสบการณ์กว้างและมีทางเลือกที่สามารถนำมาปฏิบัติด้วยตนเองได้ วิธีนี้เหมาะสำหรับการ ให้หลักปฏิบัติกิจกรรมที่มีขั้นตอนค่อนข้างจะซับซ้อน
4. วิธีสอนแบบให้ผู้เรียนทดลอง (Experimentation) เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองหา ประสบการณ์ตรงด้วยตนเองในด้านการใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เทคนิค วิธีการ และรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งผู้เรียนอาจทดลองทำตามแบบ หรือทดลองสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่ก็ได้ การสอนวิธีนี้ควรใช้เมื่อการสาธิตสิ้นสุดลง หรือเมื่อต้องการให้ทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์
5. วิธีสอนที่ให้ผู้เรียนแสดงออกได้อย่างมีอิสระ (Free Expression) เพื่อให้ผู้เรียน แสดงออกได้อย่างมีอิสระ ครูจะเป็นผู้เสนอแนะ กระตุ้นและให้กำลังใจ เปิดทางเลือกกว้างและ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้คิดค้นงานศิลปะในรูปแบบที่ตนถนัด และ สนใจได้ วิธีนี้เหมาะแก่การสอนเมื่อผู้เรียนผ่านขั้นตอนของการเรียนด้วยวิธีบรรยาย อภิปราย สาธิต และทดลองมาแล้ว
6. วิธีการสอนแบบวิเคราะห์ และวิจารณ์ผลงานศิลปะ (Critique) วิธีนี้นำเสนอหลัก เกณฑ์การวิเคราะห์และวิจารณ์งานศิลปะ ฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์และวิจารณ์ผลงานศิลปะอันจะ ทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการนำความรู้ และหลักการทางศิลปะไปใช้วิเคราะห์วิจารณ์และปรับ

ปรุงผลงานของตนเองและผู้อื่นได้ วิธีนี้เหมาะแก่การสอนในขั้นสุดท้าย เมื่อผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะเสร็จสิ้นลง

7. วิธีสอนโดยพาผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) เป็นการสอนที่ครูจะพาผู้เรียนไปมีประสบการณ์ทางศิลปะนอกเขตโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และตื่นเต้น วิธีนี้เหมาะแก่ผู้เรียนที่มีความรู้พื้นฐานทาง ศิลปะเพียงพอที่จะรับรู้และเข้าใจในสิ่งที่พาไปศึกษา

8. วิธีสอนศิลปะโดยใช้เทคนิคเครโอรา (Crayola) เป็นวิธีการสอนที่ครูผู้สอนจะเน้น การใช้วัตถุที่มีมือป้อนตัวมากกว่าการใช้อุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น การเขียนสีบนผ้า บนหิน หรือการใช้นิ้วมือแทนพู่กัน และมีเทคนิคการสอนที่คล้ายกับเทคนิคเครโอรา คือ เทคนิคเทมเพอรา (Tempera) ซึ่งเน้นการใช้วัตถุติดเช่นกัน แต่จะมุ่งไปที่การใช้ดินสอในการ สร้างภาพมากกว่าการใช้สี

9. วิธีสอนศิลปะโดยใช้เทคนิคการวาดภาพ Fauve Style เป็นวิธีการสอนให้นักเรียน วาดรูปหน้าของตนเองโดยใช้สีฝุ่น เป็นการใช้อินจินตนาการของตนเองสังเกตโครงสร้าง องค์ ประกอบ สีเส้นที่มีอยู่บนใบหน้า (Self-Portrait) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กรู้จักการวาดภาพ โดยใช้สี รู้จักการใช้กระจกสังเกตใบหน้าของตนเอง และรู้จักเจดสีบนใบหน้า รู้จักการไล่สี จากแก่ไปอ่อน และจากอ่อนไปแก่

10. วิธีสอนศิลปะแบบ Romare Bearden Collage Project เป็นวิธีการสอนศิลปะ ที่มีวัตถุประสงค์ให้เด็กรู้จักเอาสิ่งต่าง ๆ มาผสมผสานเข้าด้วยกัน เช่น การนำผ้าลินิน ผ้า ฝ้าย ผ้าไหม มาปะติดเข้าด้วยกัน วิธีการสอนจะเป็นการฝึกให้เด็กสังเกตดูตัวอย่างจาก แม็กกาซีนต่าง ๆ ที่มีการสะสมวัตถุต่าง ๆ สังเกตถึงรูปร่างของสิ่งของว่ามีลักษณะบิดเบี้ยว เปลี่ยนแปลงรูปร่างได้หรือไม่ เน้นการใช้วัตถุปะติดมากกว่าการพันท์สี

11. วิธีสอนศิลปะแบบไม่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ (Non-Objective Art Group Painting) เป็นการสอนวาดภาพแบบกลุ่ม เพื่อให้รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ร่วมกันคิด จินตนาการสร้างสรรค์ผลงานโดยเริ่มจากจุดเพียงหนึ่งจุด ให้รู้จักการใช้เฉดสีสร้างงานให้มี ลักษณะอ่อนหรือเข้มและมีเงาของวัตถุที่วาด ศิลปะในแนวนี้อาจมีลักษณะเหมือนศิลปะอเมริกัน

ครูสอนศิลปะศึกษาคควรเลือกวิธีสอนแต่ละวิธี ให้เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรม และ เนื้อหาวิชาแต่ละส่วน ซึ่งเนื้อหาของวิชาศิลปะศึกษาแต่ละกิจกรรม อาจเหมาะกับวิธีหรือเทคนิค การสอนต่างแบบกัน ครูจึงต้องพิจารณาเลือก และเตรียมวิธีหรือเทคนิคการสอนให้เหมาะกับ กิจกรรมนั้น ๆ

การเรียนการสอนศิลปะศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติแสวงหาความรู้ โดย การศึกษากันคว้า และทดลองด้วยวัสดุ วิธีการที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนได้ผ่านขั้นตอนของ การคิด การทำ และการแก้ปัญหาด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา เท่ากับเป็นการจัดประสบการณ์

ในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในศิลปะได้ อย่างแท้จริง ดังนั้นกระบวนการจึงเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการสอนศิลปศึกษา ดังที่ ทินกร บัว พูล (2531) กล่าวว่า การจะทำสิ่งใดให้เป็นรูปร่างขึ้นมาได้นั้นต้องเริ่มต้นด้วยการคิด การ ตัดสินใจ และการลงมือทำตามลำดับ กระบวนการคิดนั้นเกิดขึ้นจากสิ่งที่เคยได้สัมผัสหรือได้ จินตนาการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วเชื่อมประสานประสบการณ์ให้เกิดความคิดใหม่ มีการตัดสินใจ และอาจต้องปรับเปลี่ยนความคิดบ้างตามสภาพการณ์ แล้วจึงตัดสินใจปฏิบัติตามความคิด ซึ่ง ในขณะที่ปฏิบัตินั้น ความคิด การตัดสินใจจะย้อนกลับไปกลับมา พร้อมกับการกระทำโดย อัตโนมัติจนผู้ทำแทบไม่รู้สึกรู้ว่า ได้ตัดสินใจทำอะไรลงไป

กระบวนการเหล่านี้มีคุณประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ผู้ที่ฝึกบ่อย ๆ จะใช้ประสบการณ์ นี้มาคาดคะเนสิ่งที่กำลังจะทำได้ถูกต้องตรงตามความจริงมากที่สุด ซึ่งในเรื่องเดียวกันนี้ วิรุณ ดิ่งเจริญ (2532) กล่าวว่า การที่เด็กได้เสนอความรู้สึกนึกคิด และความสามารถเฉพาะตน ผ่านงานศิลปะออกมานั้น เป็นที่ยอมรับกันว่า เป็นกระบวนการอันสำคัญที่จะลดความคับข้อง ใจในด้านต่าง ๆ ของเด็กลง บทเรียนที่เด็กได้จากการลองผิดลองถูก และแก้ไขปัญหาในขณะที่ สร้างงานศิลปะนับเป็นสิ่งที่ถูกที่ควรสำหรับการจัดกิจกรรมศิลปะ มีผู้กล่าวว่า "ไม่มีใครที่จะล้ม เหลวในการสร้างศิลปะ" เพราะเด็กจะได้รับการสนับสนุนให้ค้นหาวิธีการแก้ปัญหาในขณะที่ สร้างสรรค์งานอยู่ตลอดเวลา ทำให้เด็กมีการตัดสินใจและความมั่นใจที่ดี

การสอนเรื่องสันติภาพด้วยศิลปะ

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นแล้วว่า การสอนสันติภาพ สามารถทำได้ในทุก ๆ วิชา ใน วิชาศิลปะก็เช่นเดียวกัน เป็นวิชาหนึ่งที่ดีไว้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ผู้สอนสามารถ สอดแทรกเนื้อหาของสันติภาพเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอนได้ทุก ๆ ขั้นตอน วิชาศิลปะ เป็นวิชาสามัญที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับความคิดและการ แสดงออกในทางสร้างสรรค์ ศิลปะช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น อ่อนโยนขึ้น ศิลปะ ช่วยสะท้อนความคิด อุปนิสัยใจคอออกมาอย่างละเอียด ดังที่ ซูจิตต์ วัฒนารมณ (2529) ได้กล่าวว่า ศิลปะช่วยพัฒนาการทำงานร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาทางด้านอารมณ์ การสร้าง นิสัยที่ดีในการทำงาน ส่งเสริมความมีสันติภาพ และการมีจิตใจที่ละเอียดอ่อน ฉะนั้นการ ศึกษาสันติภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลจะสามารถใช้ศิลปะมาช่วยในการศึกษาได้ เพราะการทำงาน ศิลปะทำให้คนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีโอกาสแสดงความรู้สึกนึกคิด และได้ฝึกความมี ระเบียบวินัย ความอดทน ความละเอียดละออ และคุณสมบัติที่ดีอื่น ๆ อีกมาก อีกทั้งเมื่อเด็ก ได้เรียนรู้ถึงวิธีการใช้จินตนาการที่ดงามสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีคุณค่าจากครูผู้สอน ไม่ว่าจะ เป็นงานวาด งานปั้น งานประดิษฐ์ ฯลฯ เด็กก็จะสามารถพัฒนาความคิด ตักยภาพในการ ทำงานได้ดีขึ้นโดยลำดับ และจะมีความรู้สึกชื่นชมผลงานของตนเองเมื่องานชิ้นนั้น ๆ สำเร็จลง

การสอนศิลปะตามแนวคิดแบบเซอร์เรียลลิสม์

การสอนศิลปะตามแนวคิดแบบเซอร์เรียลลิสม์ จัดเป็นนวัตกรรมการสอนศิลปะอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นวิธีที่มุ่งเน้นการใช้จินตนาการ ความคิด ความฝันของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดจินตนาการของตนเองออกมาเป็นภาพวาดได้อย่างอิสระตามแต่ผู้เรียนต้องการจะให้ เป็น ศิลปะที่มุ่งเน้นในเรื่องของการใช้จินตนาการในสิ่งทั้งดงามและสร้างสรรค์ ผู้สอนสามารถมอง การถ่ายทอดความคิดของเด็กได้ชัดเจนขึ้นตามแนวที่ปลูกฝังไว้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด พิจารณางานศิลปะในแนวเซอร์เรียลลิสม์ สามารถหาเหตุผลได้ว่าผู้วาดงานชิ้นนั้น ๆ ต้องการสื่อ ถึงอะไร ซึ่งเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนได้ ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อธิบายผลงาน ของตนเองด้วย เป็นศิลปะที่รักษาจินตนาการอันดีงามเหนือการคุกคาม การทำลาย เพราะ เป็นศิลปะที่ส่งเสริมความมีสันติภาพ และความสงบสุข

การสอนศิลปะเซอร์เรียลลิสม์ จึงเป็นนวัตกรรมการสอนที่ผู้สอนน่าจะนำมาเป็นแบบอย่าง ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษา ทั้งยังเป็นการตอบสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประถมศึกษาที่ต้องการปลูกฝังความสงบ ความมีสันติภาพในตัวผู้เรียนด้วย

พฤติกรรมของเด็กในชุมชนแออัด

เด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด จะเป็นเด็กที่ขาดโอกาส ขาดความรัก ความเอาใจใส่ จากพ่อแม่ ประกอบกับสภาพปัญหาบ้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และการครองชีพ ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่อบอุ่นราบรื่น ปัญหาด้านการขาดการศึกษา เป็นต้น (ภิญโญ จันทรวงศ์, 2532) และสุน อมรวิวัฒน์ (2526) ได้กล่าวว่า คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน แออัดเป็นผู้มีรายได้น้อย ขาดปัจจัยสี่ มีการดำรงชีวิตที่ล่อแหลมต่อทางเสื่อม และมีอาชีพที่ ทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์ อีกทั้งผู้เกิดในสลัมรุ่นใหม่ ๆ จะมีความนึกคิดแบบคนเมือง มี ลักษณะเฉพาะตัวเองในด้านอาชีพ เป็นผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งได้แก่ ปัญหาใน ด้านสุขภาพกาย และปัญหาในด้านสุขภาพจิต

พฤติกรรมที่เกิดจากปัญหาด้านสุขภาพกาย

เด็กในชุมชนแออัดอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แออัด สกปรกขาดสุขลักษณะที่ดี ทำให้เจ็บป่วย เป็นโรคต่าง ๆ อยู่เสมอ โรคที่เด็กเป็นบ่อย ๆ คือโรคขาดอาหาร โรคเกี่ยวกับทางเดินอาหาร ไข้หวัด โรคผิวหนัง โรคปอด ฯลฯ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม เช่นความ เชื่อเกี่ยวกับการรักษาโรคด้วยวิธีทางไสยศาสตร์ การรักษาโรคด้วยน้ำมันต์ หมอผี ผีเจ้าเข้า ทรง ตลอดจนความเชื่อมงายอีกหลายประการ อีกทั้งการที่ต้องได้รับความเจ็บป่วยอยู่เสมอๆ และไม่มีปัจจัยพอที่จะรักษาโรคให้หายได้ จึงมีความคิดที่จะทุจริตในหลายรูปแบบ หรือการ เจ็บป่วยที่เรื้อรังทำให้ต้องพิการ ก็จะเลือกอาชีพขอทานมากกว่าที่จะคิดประกอบอาชีพอื่น ๆ

หรือการบริโภคยาเกินขนาดหรือติดยารักษาโรคต่าง ๆ โดยจะต้องรับประทานอยู่เป็นประจำ ถ้าขาดจะรู้สึกกระสับกระส่าย หงุดหงิด อีกทั้งปัญหาด้านสุขภาพกายนี้ยังส่งผลต่อสุขภาพจิต อีกด้วย เนื่องจากต้องวิตกกังวลกับโรคที่ต้องเผชิญอยู่เป็นประจำ นับเป็นปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยที่สำคัญประการหนึ่ง

พฤติกรรมที่เกิดจากปัญหาด้านสุขภาพจิต

ปัญหาด้านสุขภาพจิตของเด็กในชุมชน มีสาเหตุกระทบมาจากปัญหาสภาพส่วนตัว และสภาพครอบครัวของเด็ก นอกจากนี้สภาพแวดล้อมที่ไม่ดีทำให้เด็กมีสุขภาพจิตเสีย ส่งผล ต่อพฤติกรรมของเด็กโดยตรง กลายเป็นเด็กก้าวร้าว ชอบตัดสินใจปัญหาด้วยอารมณ์ที่รุนแรง ไม่สนใจกฎระเบียบของสังคม บางคนหวาดกลัว ไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ เชื่อง่าย หรือ ต้อร้อน และไม่มีความหวังในชีวิต (ประทีป อึ้งทรงธรรม, 2525) เด็กบางคนได้รับความกดดัน จากครอบครัวกลายเป็นเด็กเก็บกดเมื่ออยู่ที่บ้าน แต่เมื่อออกมาสู่สังคมภายนอกจะมีบุคลิกที่ ชอบระบายอารมณ์หรือความอัดอั้นที่ได้เก็บกดมา เด็กบางคนขาดความมั่นใจในตัวเองอย่างมาก ชอบบ้าคิดบ้าทำ หรือพูดโดยไม่ไตร่ตรอง มีพฤติกรรมที่ขาดสติ และปัญหาทางด้าน สุขภาพจิตนี้ก็จะส่งผลถึงปัญหาด้านสุขภาพกายอีก เป็นวัฏจักร เช่นการวิตกกังวลเกินขอบ เขตทำให้มีอาการปวดศีรษะอย่างรุนแรง เป็นต้น

การแก้ปัญหาและการส่งเสริมสันติสุขให้แก่เด็กในชุมชนแออัด

เนื่องจากเด็กในชุมชนแออัด เป็นเด็กที่ต้องพบเจอกับปัญหาหลายรูปแบบ การแก้ ปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสมกับเด็กแต่ละคนนั้นจึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แต่จะต้องได้รับความร่วม มือจากหลายฝ่าย ซึ่งได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงาน ศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นต้น

ในด้านครอบครัว ครอบครัวจัดว่าเป็นสถาบันที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด มีความสำคัญ ที่สุดในการปลูกฝังค่านิยม อุปนิสัย พฤติกรรมต่าง ๆ ให้แก่เด็ก เด็กมักจะเรียนรู้พฤติกรรม ต่าง ๆ จากคนในครอบครัวเป็นอันดับแรก ดังนั้น พ่อแม่จึงควรให้การอบรม ให้ความรักความ เข้าใจ ไม่ทะเลาะวิวาทกันให้เด็กเห็น มีคุณธรรมประจำใจ และสั่งสอนให้ลูกเข้าใจ หากเลี้ยง ชีพด้วยความสุจริต เมื่อเด็กเห็นพฤติกรรมเหล่านี้ ประกอบกับได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่ ก็ จะทำให้เขาเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

ในด้านโรงเรียน ควรมีการจัดการเรียนการสอน และปลูกฝังในเรื่องของสันติภาพ ครู จะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา ไม่เขียนตีดักเรียนโดยขาด เหตุผล ควรมีการสอดแทรกเนื้อหาของสันติภาพเข้าไปในทุก ๆ วิชา โดยเฉพาะกลุ่มสร้าง

เสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย นอกจากนี้ควรได้จัดกิจกรรมพานักเรียนเข้าวัด พังพระมณฑนา นั่งสมาธิ เป็นต้น

ส่วนองค์กรต่าง ๆ เช่น สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษากับเด็กวัยเรียนในชุมชนแออัดโดยเฉพาะ ได้ทำการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพื่อชุมชนแออัด 3 ประเภท คือ

1. โรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร จัดตั้งขึ้นภายในแหล่งเสื่อมโทรม มีลักษณะเหมือนกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปของกรุงเทพฯ
2. โรงเรียนฝึกอาชีพและสารพัดช่าง จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกวิชาชีพให้กับเด็กและเยาวชนในแหล่งเสื่อมโทรม
3. โรงเรียนสงเคราะห์เคลื่อนที่ เป็นโรงเรียนที่จัดขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์บังคับ ซึ่งอยู่ตามแหล่งชุมชนแออัดที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในโรงเรียนตามปกติได้ หรือต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพราะสาเหตุต่าง ๆ อีกทั้งร่วมมือกับกองสังคมสงเคราะห์จัดหาอุปกรณ์การเรียน อาหารกลางวัน เสื้อผ้านักเรียน รวมทั้งการบริจาคจากมูลนิธิ สมาคม และผู้ใจบุญ เพื่อแจกจ่ายให้กับนักเรียนที่ขาดแคลนด้วย (ประทีป อึ้งทรงธรรม, 2525)

จะเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาและการส่งเสริมสันติสุขให้แก่เด็กในชุมชนแออัดนั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยวบยาก และต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย โรงเรียนจัดเป็นสถาบันที่สำคัญรองลงมาจากสถาบันครอบครัว การได้นำกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการช่วยส่งเสริมสันติสุขให้แก่เด็กในชุมชนแออัดได้นับเป็นสิ่งที่ดียิ่ง เช่นในวิชาศิลปศึกษา ซึ่งเป็นวิชาที่สำคัญและมีผลต่อลักษณะนิสัยของนักเรียน เด็กในวัยประถมศึกษาส่วนใหญ่มีความชอบในวิชาศิลปศึกษา ชอบการวาดภาพ ระบายสีภาพ เด็กจะรู้สึกเพลิดเพลินและผ่อนคลายเมื่อได้วาดภาพ (เลิศ อานันท์, 2523) ดังนั้นถ้าโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนศิลปะที่มีประสิทธิภาพ เน้นการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ปลูกฝังการใช้จินตนาการในสิ่งที่งดงาม นำผลงานที่สร้างสรรค์มาเป็นตัวอย่างให้นักเรียนดู ก็จะเป็นการส่งเสริมสันติสุขให้แก่เด็กในชุมชนแออัดได้วิธีหนึ่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สุนีย์ สุขเจริญ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทางเลือกในการจัดสันติศึกษาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยตามทัศนะของนักวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักวิชาการ หำทางเลือกต่าง ๆ ในการจัดสันติศึกษาในหลักสูตรของมหาวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์พบว่า ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยควรมุ่งหมายเพื่อให้มีทักษะ รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธี ตระหนักถึงคุณค่า และมีจิตใจใฝ่สันติ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องสันติภาพ ด้านเนื้อหาสาระประกอบด้วยเรื่องโครงสร้างของสังคมที่ไม่เป็นธรรม วิธีการลดความรุนแรง โดยจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบสหวิทยาการ เน้นการแก้ปัญหา มีการสัมมนาอภิปราย ฝึกทักษะในสถานการณ์จำลอง ส่วนผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีทักษะการมองแบบองค์รวม มีโลกทัศน์กว้าง ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นคุณค่า มีศรัทธา มีความรู้ ความเข้าใจในปรัชญา และวัตถุประสงค์ของการสอน สันติภาพ วิธีการจัดตรวจสอบสอดแทรกแนวคิดสันติศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ หรือจัดรายวิชา สันติศึกษาไว้ในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปของมหาวิทยาลัยเป็นวิชาเลือก

วาริ พิศาลภัทรคุณ (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองจัดกิจกรรมส่งเสริม สันติภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาแห่งชาติ วัตถุประสงค์เพื่อทดลองจัดกิจกรรมส่งเสริมสันติภาพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และเพื่อเปรียบเทียบเจตคติทางสันติภาพของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังได้รับการฝึกกิจกรรมสำหรับ สันติภาพ ผลการวิจัยสรุปว่า นักเรียนมีเจตคติทางสันติภาพหลังจากการทดลองสูงขึ้นกว่า ก่อนการทดลอง นักเรียนมีการประเมินตนเองตามการรับรู้ของตนเอง หลังการทดลองอยู่ใน ระดับสูงกว่าก่อนการทดลอง นักเรียนที่มีสถานภาพการอยู่อาศัยต่างกัน และมีผู้ปกครอง ประกอบอาชีพต่างกัน มีเจตคติทางสันติภาพไม่แตกต่างกัน นักเรียนหญิงมีเจตคติทาง สันติภาพสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีการประเมินตนเองตามการรับรู้ ของตนเองภายหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน นักเรียนชายและหญิงมีความพึงพอใจในการฝึ กกิจกรรมไม่แตกต่างกัน โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และชอบการจัดกิจกรรมแบบนี้ อยู่ ในระดับมากที่สุด

เมตตา กฤตวิทย์ และ พัชนี เขยจรยา (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมิน ผลสื่อเพื่อสร้างแนวคิดด้านสันติภาพแก่เด็กและเยาวชน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวความคิดด้านสันติภาพที่ได้จากสื่อประเภทต่าง ๆ ของเด็กแต่ละช่วงอายุ รวมทั้งเปรียบเทียบแนวคิดของเด็กที่อยู่ต่างสภาพแวดล้อม และมีโอกาสการเปิดรับสื่อแตกต่างกัน และเพื่อ ประเมินผลสื่อประเภทต่าง ๆ ที่มีผลต่อแนวความคิดเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพของเด็ก สื่อมีได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อแนวความคิดเรื่องสันติภาพของเด็ก เกรตไม่มีผลต่อแนวความคิด และเมโนทัศน์ของเด็กเกี่ยวกับสงครามและสันติภาพ ตำแหน่งที่ตั้งของโรงเรียนและกิจกรรม

ของโรงเรียนมีผลต่อแนวคิดเรื่องสงครามและสันติภาพของเด็กในหลายทาง อายุเป็นตัวแปรที่มีผลอย่างมากต่อแนวความคิดหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับสงครามและสันติภาพของเด็ก

เรื่องศรี จุลละจินดา และคณะ (2529) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเรื่องสันติภาพในทัศนะของบรรณารักษ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สันติภาพ หมายถึง การอยู่ร่วมกันโดยสงบ และปรารถนาดีต่อกัน จำนวนรองลงมาคิดว่า คือ การไม่มีสงคราม ไม่มีการใช้กำลังระหว่างประเทศ และถือความสงบ และบุคคลส่วนมากมองว่าหนังสือ คือ สื่อสันติภาพ เพราะหนังสือเป็นสื่อช่วยประสานความขัดแย้ง และสื่อที่ช่วยเสริมสร้างความถูกต้อง ความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคล สังคม ตลอดจนประเทศให้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

จรรยา สุวรรณหัตถ์ (2530) ได้ทำการวิเคราะห์บทเรียงความต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งมีอายุในช่วง 6-12 ปี เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์เชิงสันติภาพของเด็กไทย ผลการวิเคราะห์พบว่า เด็กได้แสดงความคิดที่ต้องการช่วยเหลือและแก้ปัญหาของส่วนรวมอยู่ในระดับสูงมาก ทั้ง ๆ ที่โดยลักษณะพัฒนาการตามวัยของเด็กแล้ว เด็กมักจะยังคิดถึงตัวเอง เป็นหลักอยู่ แต่สาระเนื้อเรื่องของเรียงความที่เด็กเขียนกลับสะท้อนให้เห็นการเน้นในเรื่องสันติภาพ และความสงบสุขของชาวโลกเป็นสำคัญ

อัชชา แสงอสนีย์ (อ่วงโน มณินทร พลไชยวงศ์, 2539) ได้ศึกษาชั้นพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ที่ได้รับการสอนศิลปะแนวเก่าและแนวใหม่ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนศิลปะศึกษาแนวใหม่ มีชั้นพัฒนาการทางศิลปะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld) มากกว่านักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่า และพบว่าประโยชน์ของการสอนวิชาศิลปะแนวใหม่ที่สำคัญประการหนึ่งคือ เป็นการฝึกให้เด็กได้มีความกล้าที่จะทำและตัดสินใจ สังเกตได้จากเวลาวาดภาพ นักเรียนที่เรียนศิลปะแนวใหม่จะวาดภาพสิ่งต่าง ๆ หรือใช้สีด้วยความมั่นใจ ส่วนนักเรียนที่เรียนศิลปะแนวเก่าไม่มีความมั่นใจในตัวเอง จะคอยถามผู้ดำเนินการสอนอยู่ตลอดเวลา

เทวินทร์ เอี่ยมมี (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบเรียนทางศิลปะ เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบเรียนศิลปะ เรื่องการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และเพื่อเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศิลปะโดยใช้แบบเรียนที่พัฒนาขึ้น กับการสอนปกติ กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนโรงเรียนบ้านแหลมทอง อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่สอนโดยการใช้แบบเรียนที่พัฒนาขึ้น จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุมที่สอนแบบปกติ จำนวน 30 คน

และการประเมินคุณภาพของแบบเรียนกระทำโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน และครูผู้สอน อีก 9 ท่าน ดำเนินการศึกษาค้นคว้าใน 4 ด้าน คือ 1) หลักพัฒนาการทางศิลปะ 2) หลัก สูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) 3) การวิจารณ์ศิลปะ และ 4) หลักการออกแบบหนังสือ เปรียบเทียบการสอนโดยการวิเคราะห์คะแนนก่อนและหลังการ ทดลองโดยทดสอบค่าที (T-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพของแบบเรียนที่พัฒนาขึ้นมี คุณภาพที่เหมาะสมตามเกณฑ์การพัฒนาหนังสือทั้ง 4 ด้าน 2) แบบเรียนมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 3) ผลการทดลองสอนด้วยแบบเรียนที่พัฒนาพบว่าคะแนนหลัง เรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 และ 4) ผลการสอนโดยใช้แบบ เรียนที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าการสอนแบบปกติ ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01

โกศล ภูพลอย (2532) ได้ทำการศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพ ระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการ แสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพ ระบายสี ตามเกณฑ์ขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10 ผลการวิจัยพบว่า การ แสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพ ระบายสี ของกลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงลักษณะต่าง ๆ แต่ละด้านตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะเด็กของ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ ชั้นที่ 4 คือขั้นเริ่มต้น เขียนภาพอย่างของจริงได้ทุกลักษณะ ซึ่งนักเรียนจะถ่ายทอดสิ่งที่ตนเคยพบเห็นจาก ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม โดยวาดเลียนแบบสิ่งต่าง ๆ การแสดงออกของนักเรียนทั้งหมด ในแต่ละด้านจะมีลักษณะดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่กลุ่มตัวอย่างแสดงออกได้มากที่สุด คือ การเน้น ความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 99.23 และแสดงออก น้อยที่สุด คือ การแสดงอากัปกิริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย แต่ยังมีผิดธรรมชาติและ ท่าทางแข็งกระด้าง คิดเป็นร้อยละ 23.08

2. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การแสดง ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในภาพได้ถูกต้องตามความเป็นจริง คิดเป็นร้อยละ 98.46 และ แสดงออกน้อยที่สุด คือ การแสดงลักษณะสามมิติหรือส่วนลึกของวัตถุทางด้านข้าง คิดเป็น ร้อยละ 15.38

3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การแสดงรอยแปรง หรือเส้นในการระบายสีซ้ำ ๆ ไปในแนวหรือทิศทางเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 92.31 และ แสดงออกน้อยที่สุด คือ การแสดงความแตกต่างของสีที่ใกล้เคียงกันได้ คิดเป็นร้อยละ 50.77

4. ด้านการออกแบบ ลักษณะที่นักเรียนแสดงออกได้มากที่สุด คือ การแสดงรายละเอียดความแตกต่างของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 83.08 และแสดงออกน้อยที่สุด คือ เรื่องราวของภาพแสดงถึงความแตกต่างระหว่างเพศ คิดเป็นร้อยละ 66.92

กาญจน์ ภาคสุวรรณ (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการสอนแบบทักษะกระบวนการ สำหรับวิชาศิลปะกับชีวิตตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลของการสอนแบบทักษะกระบวนการสำหรับวิชาศิลปะกับชีวิต ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในกรุงเทพมหานครมีตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2535 จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลของการสอนแบบทักษะกระบวนการวิชาศิลปะกับชีวิต เรื่อง "การวิจารณ์ผลงานศิลปะ" นักเรียนประเมินตนเองว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ครูประเมินนักเรียนว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก และเรื่อง "การออกแบบสัญลักษณ์" พบว่า นักเรียนประเมินตนเองว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก ครูประเมินนักเรียนว่าเกิดการเรียนรู้ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบคะแนนสอบก่อนเรียน และหลังเรียนพบว่ามี ความแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

สุชาติ สถาวร (2536) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษา เกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ มีตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2535 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 79.43 เป็นหญิงและไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการส่งผลงานศิลปะเข้าประกวด และชอบกิจกรรมศิลปะ เพราะเวลาทำงานจะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินและภาคภูมิใจ กิจกรรมที่ชอบมากที่สุด คือ การวาดภาพ ระบายสี ด้ายสีไม้ ชอบการประเมินผลงานศิลปะด้วยวิธีตรวจให้คะแนนทันทีหลังทำงานเสร็จเรียบร้อย และนักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจมากที่จะเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะที่นอกเหนือจากการเรียนในเวลาปกติ นักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 20.57 เคยมีประสบการณ์เข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ มีความเห็นว่าสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้มากที่สุดจากการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษทางศิลปะ คือ วิธีการทำงานศิลปะแบบต่าง ๆ ชอบการเลือกกลุ่มทำกิจกรรมที่ไม่จำกัดเวลามากที่สุด และชอบเตรียมอุปกรณ์มาเอง นักเรียนมี

ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะมากที่สุด เพราะว่าชอบทำงานศิลปะโดยเฉพาะการวาดภาพระบายสี

จะเห็นได้ว่างานวิจัยในประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา ได้มองเห็นถึงความสำคัญของสันติภาพเป็นอย่างมาก แต่ยังไม่มียงานวิจัยในประเทศที่ทำการศึกษาสันติภาพโดยใช้ศิลปะโดยตรง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงจึงเป็นเพียงงานวิจัยที่ใกล้เคียงกับงานวิจัยของผู้วิจัยเท่านั้น

งานวิจัยต่างประเทศ

ฟอกก์ (Fogg,1973) ได้ศึกษาผลกระทบบางประการของการสอนวัยรุ่นด้วยวิธีการสร้างสรรค์ และสันติวิธีเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งของนานาชาติ ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 63 โรงเรียน โดยมีจุดประสงค์เพื่อ 1. การไม่นิยมความรุนแรง 2. การลดความตึงเครียด 3. การบริหารจัดการความขัดแย้ง 4. การสร้างแนวคิดเพื่อจุดประสงค์แห่งสันติภาพ ผลปรากฏว่า วิธีการสอนดังกล่าว นอกจากจะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการส่งเสริมสันติภาพแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนยอมรับสภาพของตนเองอีกด้วย และที่สำคัญที่สุด คือ การยอมรับในวิธีการสอนดังกล่าวของนักเรียน โดยการที่มีนักเรียนจำนวน 2 ใน 3 กำหนดว่าวิธีการส่งเสริมสันติภาพที่พวกเขาใช้คือ วิธีที่พวกเขาถนัด และวิธีที่เกิดจากความคิดอย่างอิสระของตน นำเอาวิธีการสอนดังกล่าวไปใช้ในการลดความตึงเครียดโดยให้ความสนใจผู้อื่น และในกลุ่มทดลองมีความสนใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ของนานาชาติมากกว่ากลุ่มควบคุม กลุ่มนักเรียนใจแคบมีความเข้าใจและมีทักษะในการส่งเสริมสันติภาพน้อยกว่ากลุ่มนักเรียนใจกว้าง แต่นักเรียนใจแคบที่มีความพร้อมที่จะยอมรับวิธีการสอนดังกล่าว มากกว่า

โปแลนด์ (Poland,1989) ได้ทำการวิจัยผลของการออกแบบหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องสันติภาพของนักเรียน ชั้นประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบและทดสอบประเมินหลักสูตรเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสันติภาพ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 45 คน เป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มทดลองได้รับการสอนเรื่องสันติภาพในวิชาศิลปะ ดนตรี และพลศึกษา โดยจัดหลักสูตรอย่างมีระบบ กลุ่มควบคุมไม่ได้รับการสอนเรื่องสันติภาพ ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องสันติภาพสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สกอตต์. (Scott,1990) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมองภาพโลกในอนาคตของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในมลรัฐมอนทานา โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนจะ

มีความคาดหวัง ทศนคติเกี่ยวกับอนาคตของตนเอง และโลกอย่างไร โดยมีองค์ประกอบพื้นฐานในการวิจัยดังนี้ คือ 1. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2. สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 3. รัฐบาลและการเมือง 4. สันติภาพและสงคราม 5. ประชากรและอาหาร 6. เศรษฐกิจ 7. การศึกษา ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนส่วนมากมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการตายของบิดามารดา มลภาวะ ความอดอยากของประชาชน และสงครามนิวเคลียร์

คมิตา (Kmita,1997) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสอนสันติภาพที่เป็นไปได้ ด้วยการวิจัยแบบประเมินค่า ในโรงเรียนที่สอนสันติภาพบนพื้นฐานของโปรแกรมการแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยมีระยะเวลาในการศึกษา 3 ปี ด้วยการแบ่งการศึกษา และนำเสนอเป็น 2 ด้าน คือ การศึกษาในแง่ทฤษฎีของโรงเรียนที่ใช้การพัฒนาโปรแกรมแก้ปัญหาความขัดแย้ง และศึกษาผลของโปรแกรมการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ที่มีต่อการพัฒนาความรู้ของบุคคลในการแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบใหม่ ๆ ซึ่งศึกษาจากการสังเกต และประเมินจากการตอบสนองในเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนต่อปัญหาความขัดแย้ง วินัยในการร่วมมือกัน และถือการสอนที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทำการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล จำนวน 12 แห่ง ที่ได้รับโปรแกรมการแก้ปัญหาความขัดแย้ง จากศูนย์การศึกษาสันติภาพ (Peace Education Center) ใช้เวลาประเมิน 3 ปี คือ ปี ค.ศ.1992-1995 ทำการประเมินทั้งเชิงคุณภาพ และปริมาณ เพื่อตอบปัญหาการวิจัย เช่น โปรแกรมการแก้ปัญหาความขัดแย้งนี้สามารถช่วยลดปัญหาความไม่มีวินัยในชั้นเรียนได้หรือไม่ โปรแกรมนี้สอนอะไรบ้าง ครูสามารถบูรณาการการสอนแก้ปัญหาความขัดแย้งเข้ากับการสอนเนื้อหาปกติได้หรือไม่ เป็นต้น ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ใช้ได้ผลจำกัดแต่จะให้ผลในทางบวก ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพและชนิดของปัญหาความขัดแย้งที่ใช้ฝึกฝน

เมอฟี (Murphy,1996) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยวิธีประณีประนอมที่นำไปสู่ปรัชญาของสันติภาพ ในการสร้างสรรค์สังคม โดยวิเคราะห์วิธีการเขียนบทประพันธ์เบิร์ก (Burg) ออกเป็น 3 ด้าน โดยนักเขียนที่มีชื่อเสียงจำนวน 6 คน บทแรกอภิปรายเกี่ยวกับลักษณะการเขียนในสภาพปัจจุบันในด้านภาษา และการส่งเสริมด้วยวิธีประณีประนอม การสร้างสรรค์สังคมด้วยสันติภาพในปัจจุบัน ประวัติของการสอนสันติภาพในอเมริกา วิธีการเขียนบทประพันธ์ของ เคนเนท เบิร์ก (Kennet Burg) และรูปแบบของระบบเบิร์กเคียน (Burgkian) ในการนำไปสู่ความประณีประนอม บทที่ 2 อธิบายรายละเอียดของวิธีการเขียนแบบเบิร์กเคียนในการศึกษาคำครั้งนี้ บทที่ 3,4 และ 5 ศึกษาการนำกระบวนการดังกล่าวที่นำมาใช้ในการเขียนหนังสือของชาวคริสเตียนนี้มีลักษณะประณีประนอม และความประณีประนอมในเพศหญิง เป็นต้น ในบทสุดท้าย ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบทั้ง

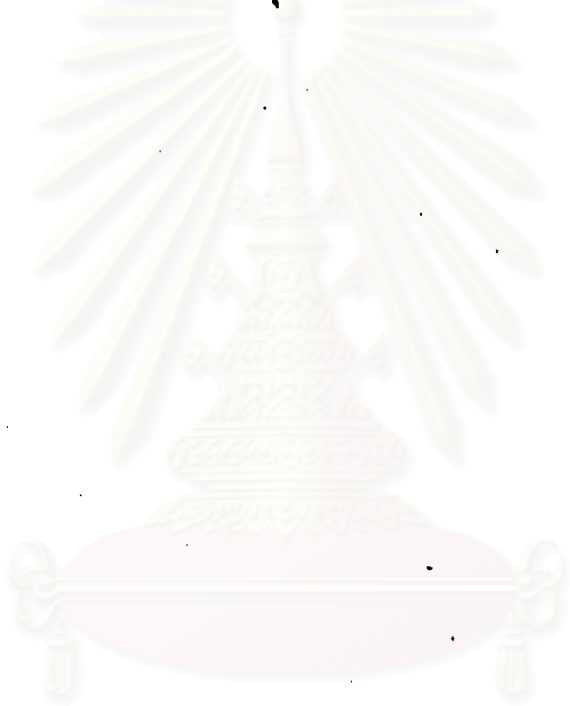
3 ด้านของวิธีประเมินประนอม ซึ่งได้แก่ด้านปรัชญา บุทธศาสตร์ และการจูงใจ ที่แสดงให้เห็นจากการวิเคราะห์และสำรวจการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ขอบเขตการทำงานแนวใหม่เพื่อสันติภาพ เช่นเดียวกับการศึกษาสันติภาพ

โจแอน (Johan, 1995) ได้ทำการศึกษา เพื่ออธิบายและวิเคราะห์การจัดการศึกษาสันติภาพบนพื้นฐานของการศึกษาเชิงประจักษ์ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีการร่วมมือทางสันติภาพที่เรียกว่า บาร์น และ เฟรด (Barn and Fred) ที่เริ่มขึ้นในปี 1985 และมีการดำเนินการเรื่อยมาในโรงเรียนที่จัดการศึกษาภาคบังคับ เป็นเวลา 3 ปี เด็กจะต้องมีการวัดผลงานเชิงสันติภาพด้วยตนเองในโรงเรียน โดยเก็บข้อมูลจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 743 คน และสอบถามความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ครู ผู้ปกครอง โรงเรียน ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่สันติภาพที่ถูกเลือกมา เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสังเกต การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร การศึกษาเชิงประจักษ์พบว่า เด็กจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนหญิง ต้องการให้มีการจัดการศึกษาสันติภาพ เพิ่มมากขึ้นในโรงเรียนและเน้นให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมมากเป็นพิเศษ ซึ่งในบางครั้งการคิดวิจารณ์ของเด็กในการดำเนินชีวิต ผู้ใหญ่มิมีบทบาทมาก ทำให้ความสำนึกและความสามารถในการเปลี่ยนแปลงยังถูกซ่อนเร้นอยู่ ดังนั้นความคิดของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่จะมีลักษณะสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

ซาลาซา (Salazar, 1994) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนสันติภาพในโรงเรียนรัฐบาลเมืองเดนเวอร์ โดยการสังเกต สัมภาษณ์ และทดสอบเครื่องมือในหลักสูตรการสอนสันติภาพ ทำการสัมภาษณ์เด็ก จำนวน 15 คน ที่ได้รับการสอนจากครู ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ครูจำนวน 20 คน ผู้เชี่ยวชาญเรื่องสันติภาพ 10 คน และทำการสังเกตหัวข้อสันติภาพที่ใช้สอนในโรงเรียนรัฐบาลในเดนเวอร์ และศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากวัสดุอุปกรณ์ หลักสูตร หนังสือเรียน ฟลิ์ม คู่มือครู การสอบย่อย การสอบปลายภาค แผนการสอนของครู และการสังเกตทั่ว ๆ ไปในห้องเรียน การศึกษานี้จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่ครูสอนและสิ่งที่นำเสนอในหนังสือ ปฏิกริยาของนักเรียน และการวิเคราะห์รายละเอียดของข้อมูลโดยผู้เชี่ยวชาญในการศึกษาสันติภาพ

ในงานวิจัยต่างประเทศนั้นจะเห็นได้ว่าการสอนสันติภาพเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เด็กเกิดการยอมรับสภาพของตนเอง นั่นก็คือ พยายามให้เด็กเกิดความสงบหรือเกิดสันติภาพในตนเองก่อนที่จะขยายออกไปสู่สังคม ประเทศชาติ แต่ไม่ว่าจะงานวิจัยในประเทศหรือต่างประเทศต่างก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาความสงบหรืออย่างน้อยก็เพื่อพยายามทำให้เกิดความสงบหรือ

สันติสุขขึ้นในสังคมนั้น ๆ นั้นแสดงให้เห็นว่า คนในโลกปัจจุบันมุ่งแสวงหาความสงบมากขึ้น ถึงแม้เทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปเพียงใดก็ตาม แต่จิตใจของคนยังละเอียดอ่อน และยังไม่ต้องการสงคราม เพราะรู้ถึงผลของสงครามที่จะตามมาจากอาวุธนิวเคลียร์ หรืออาวุธที่ร้ายแรงต่าง ๆ ที่แต่ละประเทศพยายามสร้างขึ้นมา แต่การสร้างอาวุธเหล่านั้นก็มีจุดมุ่งหมายเหมือนกันคือ สร้างไว้เพื่อความสงบของประเทศ ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปว่า คนทุกคน ประเทศทุกประเทศ ย่อมต้องการความสงบสุข ไม่ต้องการให้เกิดสงครามขึ้นอีก ซึ่งเราทุกคนไม่อาจทราบได้ว่าสงครามโลกครั้งต่อไปจะเกิดขึ้นเมื่อใด และจะให้ผลอย่างไร เราจึงได้แต่พยายามสร้างความสงบให้เกิดขึ้นในใจของเด็ก เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า จะได้ไม่กระหายสงคราม แต่ต้องการความสงบแทนเพื่อสันติสุขของชาวโลกต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย